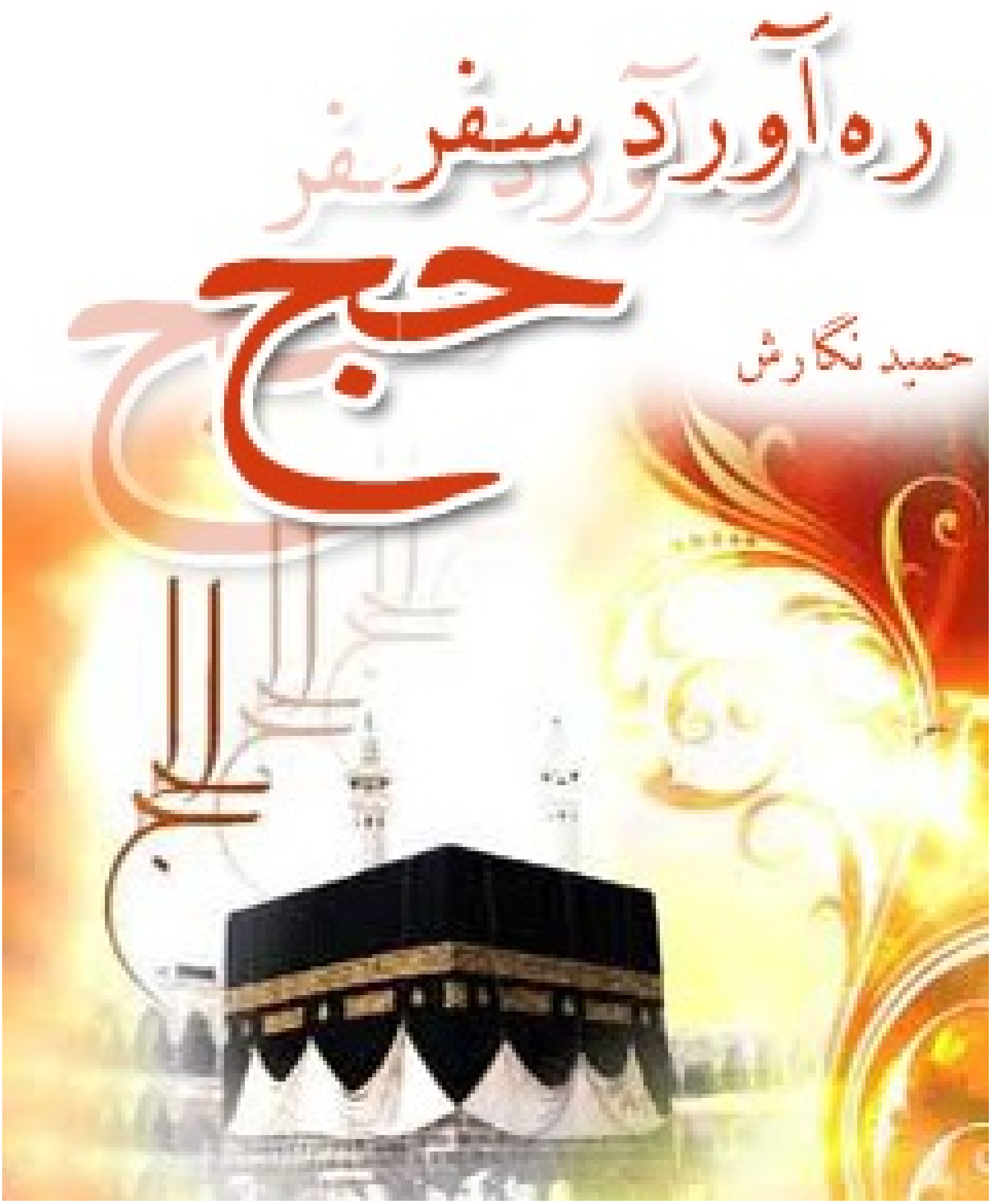

ره آورد سفر
حج
حمید نگارش

بسم الله الرحمن الرحیم

ره آورد سفر حج

نویسنده:

حمید نگارش

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

ره آورد سفر حج

مشخصات کتاب

نام کتاب: ره آورد سفر حج

نویسنده: حمید نگارش

موضوع: مرجع

زبان: فارسی

تعداد جلد: ۱

ناشر: نشر مشعر

مکان چاپ: تهران

سال چاپ: ۱۴۲۶ ه. ق.

نوبت چاپ: ۱

ص:۱

اشاره

ص:۲

ص:۳

ص:۴۰

ص:۵

ص:۶

ص:۷

مقدمه

حج جلوه‌ای بارز از اعتلای دین حق و نمایشگر تمامیت اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله است. حج سفری معنوی است که بندگان خداجوی به عشق و شوق لقای حق و در جهت تبعیت از دستورات الهی و پالایش روح خود به آن همت می‌گمارند. حج سیر متعالی است که با دل کندن از همه تعلقات دنیوی شروع می‌شود و تا دیدار یار در جهت کسب مدارج عالی بندگی ادامه می‌یابد. حج بهترین میعاد گاه ملل مسلمان است که در آن مسلمانان با یکدیگر آشنا می‌شوند و ضمن بررسی مشکلات در صدد رفع آن برمی‌آیند. حج یادآور رنج‌ها و مصائب چندین ساله پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مسیر اعتلای اسلام و رستگاری بشریت است. در این رهگذر این روحانیون بزرگوار هستند که می‌توانند ضمن حفظ دستاوردهای نهضت و شریعت احمدی با تأسی به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و خاندان رسالت، هدایتگر خوبی برای زائران بیت‌اللّٰه الحرام باشند و با تبلیغ آموزه‌های دینی، زمینه‌های گرایش مردم را به دین تقویت نمایند.

معاونت امور روحانیون بعثه مقام معظم رهبری در راستای وظایف خطیر خود و در جهت بهره‌برداری از

ص:۸

تجارب ارزشمند روحانیون اعزامی در سال ۸۳، طی نامه‌ای خواستار ارسال تجارب و توصیه‌های مفید آنان شد. بعد از ارسال این تجارب و توصیه‌ها، کمیته تدوین معاونت امور روحانیون، ضمن بررسی پیشهادات و توصیه‌ها، تصمیم به تهیه کتابی جهت ارائه این توصیه‌ها به روحانیون گرفت. در پی انجام این امر خطیر که به حقیر واگذار شد، تمام پیشنهادها و توصیه‌ها طی چند مرحله دسته بندی گردید و مراحل ذیل همچون:- بازخوانی تمامی تجارب و توصیه‌ها در چند مرحله،- استخراج توصیه‌های کاربردی و بازنویسی آنان،- دسته‌بندی توصیه‌ها، تشریح و توضیح آنان، در کنار بیان رمز و راز موفقیت در تبلیغ دین، ضرورت و اهمیت تبلیغ دین اسلام، ارکان تبلیغ و شیوه‌های تبلیغی و ابزار آن در دستور کار قرار گرفت و در مدت سه ماه انجام شد.

این نوشتار که جهت بهره برداری روحانیون محترم کاروانها تهیه گردیده است، می‌کوشد تجارب مفید برادران روحانی، به همراه توضیحات تکمیلی نگارنده و توصیه‌های حضرت امام، مقام معظم رهبری و معاونت امور روحانیون برای هر چه بهتر شدن آیین عبادی سیاسی حج، در سال ۸۴ ارائه دهد. امید آنکه بتوانیم با استفاده از آن تجارب، هر چه بیشتر و بهتر زمینه‌های هدایت زائرین بیت‌اللّه الحرام را فراهم آوریم.

قم المقدسه

شوال ۱۴۲۶

حمید نگارش

ره آورد سفر حج،

ص:۹

بخش اول: تبلیغ

اشاره

دین مقدس اسـلام برترین پیام آسـمانی را برای هدایت و سـعادت انسان به ارمغان آورده است. این پیام را پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در قـالب بشـارت به نیکی‌ها و انـذار از بـدی‌ها به مردم جهان رسانیـده است. قرآن کریم به پیامبر صـلی الله علیه و آله می‌فرماید: «وَما ارْسَـلناکَ الّا کافَّةً لِلنّاس بشیراً و نذیراً» (۱)و مـا تو را جز برای همه مردم نفرسـتادیم تا آنها را به پاداش الهی بشارت دهی و از عذاب او بترسانی.

کوشـش‌های پیامبر صـلی الله علیه و آله آن گاه به بار می‌نشیند و پیام الهی وقتی در جان آدمی سکنی می گزیند که چند عامل، کار افتند و مهم‌ترین آنها رسانیدن پیام به گوش انسان است یعنی تبلیغ دین.

از آنجایی که رسالت عظیم روحانیون تبلیغ در رساندن

۱- -/

ص:۱۰

پیام دین به مردم است، می‌طلبد که در این باب و اجزای آن بیشتر گفتگو نمائیم.

ضرورت و اهمیت تبلیغ

در جهان امروز که بحران‌های فرهنگی در صدد تهی کردن انسان از معنویت می‌باشند، تبلیغ دین و ارزش‌های نشأت گرفته از آن به جهت مقابله با این بحران‌ها ضرورت ویژه‌ای پیدا می کند. این ضرورت‌ها از منظر عقل و دین قابل بررسی است.

الف- از نظر عقل: در عصر خاتمیت اقتضاء می کند که روحانیون و مبلغان محترم این جایگاه رفیع انبیاء الهی را حفظ کرده و از هیچ کوششی در انتشار سخنان و اهداف پیام گذاران دین دریغ نورزند ودین و هویت نشأت گرفته از آن را پاس بدارند. امام خمینی قدس سره در این خصوص می‌فرماید: مسئله تبلیغات یک امر مهمی است که می‌شود گفت در دنیا در رأس همه‌ی امور قرار گرفته است و دنیا بر دوش تبلیغات است. بالاترین چیزی که می‌تواند این انقلاب را به ثمر رساند و در خارج صادر کند تبلیغات است.

بدیهی است که بهترین مکان برای تبلیغ روحانیون‌ب کنگره عظیم حج است و باید از این فرصت ناب به نحو احسن استفاده نمود.

ب- از منظر دین: اگر رسالت یک مکتب محدوده‌ی

ص:۱۱

خاصی را در بر گیرد، قهراً شعاع پیام رسانی و تبلیغ آن نیز محدود خواهد بود. اما از آنجا که رسالت مکتب اسلامی جهانی و جاوید می‌باشد گستره‌ی پیام رسانی آن نیز نامحدود است از این روست که تبلیغ در دین دارای جایگاه والایی است و از اساسی‌ترین وظیفه انبیاء در قرآن شمرده شده است. مرحوم طبرسی در ذیل آیه‌ی شریفه‌ی «وَمَنْ احْسَنُ قولًا ممِن دعا إلی اللّه و عَملَ صالحاً» (۱)می‌فرماید: و فی هذه الایه علی انَّ الدعا الی الدین مِنْ اعظم الطاعات و الواجبات (۲)آیه دلالت می‌کند که دعوت به سوی دین از بزرگترین عبادات و واجبات می‌باشد.

اهداف تبلیغ دین

هر تبلیغی متضمن اهداف مشخص است و مبلّغ می‌کوشد که به آن اهداف جامه عمل بپوشاند و این اهداف هر چه با ارزشتر باشد جایگاه تبلیغ رفیع‌تر می‌شود. در این قسمت به چند هدف مهم تبلیغ در دین اشاره می‌شود:

۱- دعوت به توحید، بندگی خدا و اجتناب از طاغوت:

قرآن کریم می‌فرماید: «ولَقَد بعثنا فی کل امةٍ رسولًا ان اعبدواللّه و اجتنبوا الطاغوت» (۳)در هر امتی رسولی برانگیختیم تا بگوید خدای یکتا را بپرستید و از طاغوت بپرهیزید.

۱- فصلت/ ۳۳.

۲- تفسیر مجمع البیان/ ج ۲۲/ ص ۵۹.

۳- نحل/ ۳۶.

ص:۱۲

حج نماد عینی توحید و بندگی و اجتناب از طاغوت است. همه یکدست و یکرنگ دور خانه حضرت دوست می‌چرخند، دل از دنیا بریده همه یک صدا، اورا می‌خوانند و دعوت او را اجابت می‌نمایند و پشت جای پای مولّد بزرگ و کوبنده‌ی بتها و طاغوتیان باز همه ندای توحید و عبودیت سر می‌دهند و نماز می‌گذارند.

۲- توجه دادن به معاد: «افَحسبتم انّما خلقناکم عبثاً و انکّم الینا لاتُرجَعون» (۱)آیا گمان کردید که شما را بیهوده آفریده‌ایم و به سوی ما باز نمی‌گردید؟

حج نمادی از حشر آدمیان و جمع آنان در یک نقطه از همه‌ی عالم با همه رنگ و قیافه، ولی با یک لباس و یک شکل و شمایل.

۳- زنده کردن دل‌ها و روح‌ها: «یا ایها الذین امنوا استجیبواللّه و للرسول اذا دَعاکم لما یُحییکم» ای کسانی که ایمان آوردید دعوت خدا و پیامبر را اجابت کنید که شما را به سوی چیزی می‌خواند که شما را حیات می‌بخشد.

۴- نوید و هشدار: «یا ایها النّبی انا ارسلناک شاهداً و مبشراً و نذیراً و داعیاً الی اللّه باذنه و سراجاً منیراً» (۲)ای پیامبر ما تو را گواه و هشدار دهنده و بشارتگر فرستادیم و دعوت کنند به سوی خدا به فرمان او و چراغی تابناک.

در ایام حج با توجه به زیارات دوره و جلسات و ...

۱- مؤمنون/ ۱۱۵.

۲- احزاب/ ۴۵-/ ۴۴.

ص:۱۳

فرصت‌های طلایی است که روحانیون محترم به اهـداف عظیم دین همچون تعلیم و تزکیه، امر به معروف و نهی از منکر، برانگیختن فطرت و عقل، توجه دادن انسان به مقام و منزلت خویش در هستی و ترغیب به شکوفایی این منزلت برای رسیدن به غایت خلقتش و ... عنایت داشته باشند و از این فرصت‌ها در ساختن انسان‌ها برای برپایی حج ابراهیمی استفاده نمایند. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرمایـد: وظیفه اساسـی، روحـانیون هـدایت مردم به سـمت اهـدافی است که قرآن کریم و پیامبران در طول تاریـخ ترسـیم کردند روحانیون بایـد میراث فخیم علمای دین در طول این هزار سال را حفظ کننـد و هـدایت مردم را اسـتمرار دهند، باید به منقلب کردن دلهـا و روشن کردن ذهنهـا و تصـحیح مسـیرها و جهت‌گیری‌هـا و خـالص کردن اعمال و تحول درونی مردم به یک مؤمن واقعی با اخلاص همت گمارند. (۱)از آنجـا که پیام، پیام‌گـذار و پیام گیرنـده مهم‌ترین ارکان تبلیغ است مطالبی را در این خصوص متـذکر می‌شویم.

ارکان تبلیغ

الف– پیام و اهمیت آن

اشاره

پیام هر قدر از محتوا و جذابیت و کارایی لازم و درک

۱– فرهنگ و تهاجم فرهنگی، ص ۲۸۴.

ص:۱۴

فرهنگ زمان برخوردار باشد اهمیت بیشتری دارد. پیام الهی اسلام دارای همین امتیازات بود که توانست در میان توده‌های مردم گسترش یابد و به همین دلیل است که سران شرک در مکه شبانه و به طور مخفیانه، پشت دیوار خانه پیامبر می‌آمدند تا آوای دلنشین قرآن را بشنوند و هر روز تعدادی به جمع مسلمان افزوده می‌شد. بدیهی است که پیام‌های بزرگ و مهم است که در برابر هر مانعی ایستادگی می‌کند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در برابر تمام موانع مقاومت کردند و پیام حق را به گوش همه جهان رساندند. و به جهت همین منزلت پیام بود که انقلاب اسلامی با تاسی به پیام‌های نورانی اسلام شکل گرفت و توانست دل‌های مردم را به خود معطوف کند.

ویژگی‌های پیام

۱- حق بودن: حق در لغت به معنی ثابت و ثابت شدن، ثابتی که انکار آن روا نباشد. و چون در پیام‌های الهی مبدأ پیام، خود حق مطلق است پیام او هم حق است. «والذی انزل الیک من ربک الحق» سخن وقتی به خدا استناد داده شود هیچ تردیدی در محتوا و مدلول آن راه نمی‌یابد لذا هم سند و هم متن هم استناد کلام مصون از شک است.

۲- عقلانی بودن: اگر پیامی با عقل و منطق سازگاری داشته باشد انسان به سان یک مغناطیس آن را جذب می‌کند. استاد مطهری می‌فرماید: عقلانی بودن یک پیام

ص:۱۵

یعنی اینکه پیام چه آورده و با نیازهای انسان چه انطباقی دارد. و اینجاست که رسالت روحانیون عزیز سنگین می‌شود که خردمندانه و مدبرانه عمل کنند و پیام دین را حکیمانه تبلیغ کنند تا هم با موازین علمی و هم با موازین عقلی هماهنگ باشد. در ایام حج تمام اعمال را با دلیل‌های حکیمانه آن برای زائران توضیح دهند.

۳- محرک بودن عواطف: روحانیون باید همانند انبیاء در امر تبلیغ دین و ارائه پیام آسمانی، محرک عواطف و احساسات مخاطبان باشند، لذا باید مطالب را به صورت ساده و آسان مطرح نمود تا بتوان ارتباط نزدیک و صمیمانه‌تری با مخاطبان و زائران ایجاد نمود.

۴- هدایتگر بودن: از دیگر ویژگی‌های پیام هدایتگری آن است. یعنی این قافله بشری که در مسیر خاص حرکت می‌نماید نیاز به یک رهبر خبره دارد تا از فراز و نشیب‌های راه و از قوانین و تحولات مسیر آگاه باشد و بتواند بخوبی آگاه نماید.

۵- تناسب با نیاز مخاطب: پیام باید متناسب با قدرت فراگیری، طرز تفکر، شایستگی، فرهنگ و درک پیام گیرنده باشد. توجه به این مطالب، زمینه متناسب پیام با نیاز مخاطب را فراهم می‌کند. اگر پیام الهی در دلها نفوذ می‌کند و همگان را تحت تأثیر قرار می‌دهد به جهت انطباق با نیازهای بشر است. لذا روحانیون محترم عنایت دارندکه نیاز مخاطب با توجه به سن و تحصیلات او متغیر است.

ص:۱۶

هرچه جوانتر و تحصیل کرده باشد، باید بر غنای پیام خویش بیفزاید تا او را غنا بخشد و سیراب از زلال پیام الهی گردد. و برای عزیزان مسن و کم سواد بر سهولت پیام و راحتی پذیرش آن بیفزاید تا سنگینی کلام بر سختی اعمال و و کسالت و آزردگی او نیفزاید.

۶- روشن و گویا بودن: پیام اگر صریح، روان و عاری از الفاظ و واژه‌های پیچیده ارائه شود روشن و گویا خواهد بود. لذا روحانیون عزیز به نکات زیر عنایت داشته باشند:

الف- در ارایه پیام از کلمات روان، فصیح و زیبا استفاده کنید.

ب- از تندگویی و شتابزدگی اجتناب و سعی کنید که کلام و پیام شما به درازا نکشد در عین اختصار، وافی به مقصود باشد.

ج- زمان، مکان، سطح فکر، روحیات و قدرت فراگیری مخاطبان را کاملًا شناسایی نماید، آنگاه به ارایه پیام مبادرت ورزید.

سایر ویژگی‌های پیام به صورت گذرا اشاره می‌شود:

۷- جامعیت: پیامی جامعیت دارد که پاسخگوی همه نیازهای مادی و معنوی روحی، فردی و اجتماعی انسان باشد.

۸- جاودانگی: پیامی که هماهنگ با نظر بشر، انعطاف‌پذیر و در عین سهولت، حاوی ادله منطقی و عقلانی باشد جاودانه و فراگیر است.

۹- کاربردی بودن: اگر پیامی با عبارت ساده، پربار، کوتاه در قالب ادبیات روز و به جهت گره گشایی پیام گیرنده

ص:۱۷

منتقل شود آن پیام کاربردی خواهد بود.

چنانچه مناسک به صورت جملات کوتاه و ساده بیان شود و مطالب دشوار با مَثَل، تشبیه و با استفاده از ادبیات روز عنوان شود ابهامی برای زائران باقی نمی‌ماند. عبارت زیر یک عبارت کاربردی است.

سوز اشک‌های فاطمه علیها السلام هنوز پای عارفان را در بیت الاحزان او سست می‌کند و کمر ابرار را می‌شکند و آتش به جان اولیاء اللّه می‌اندازد، معاذاللّه که رشحه هیچ قلمی بتواند با اشک سوزناک علی به هنگام شستن پیکر فاطمه علیها السلام برابری کند. کجاست اسماء؟ از او بپرسید فرشتگانی که در اشک‌های آن هنگام علی علیه السلام به تبرّک غسل می‌کردند بال و پرشان نسوخت؟ آنچه بر پیشانی تاریخ تشیع چروک‌هایی این چنین آفریده، دردهایی از این دست است. دردهایی که گفتنی نیست، بیان کردنی نیست، .... (۱)

ب- پیام گذار

تعریف: پیام گذار کسی است که پیام دین را با استفاده از روش‌ها و ابزارهای مشروع به مردم می‌رساند و از کسی جز خدا واهمه ندارد و اجر و پاداش کوشش‌های تبلیغی خود را تنها از او می‌خواهد. چنانچه قرآن می‌فرماید:

۱- کشتی پهلو گرفته، ص ۶.

ص:۱۸

«الـذین یبلّغون رسالات اللّه و یَخْشَونه و لا یَخْشَون احداً الّا اللّه و کَفی باللّه حسـیباً» (۱)(پیامبران) کسانی بودند که تبلیغ رسالت‌های الهی را می‌کننـد و تنهـا از او می‌ترسـیدند و از هیـچ کس جز خـدا بیم ندارنـد و همین بس که خداونـد حسـابگر و پاداش دهنـده‌ی اعمال آنهاست.

جایگـاه پیـام گـذار: کـار مبلّغ دینی، هـدایت انسان‌هـا به سوی قرب خداونـد است. از این رو منزلت و جایگاهش نیز به تناسب کار بسیار مهم و ارزشمندی که بر عهده‌اش است بسیار والاست.

«ومَنْ احْیاهـا کانّما احْیا الناسَ جمیعاً» (۲)روایـات زیـادی از امامان معصوم رسـیده که کلمه‌ی احیا را زنـده کردن معنوی و فکری و روحی نیز معنی کرده و آن را به مراتب مهم‌تر از نوع ظاهری و جسمی آن بر شمرده‌اند.

ویژگی‌های پیام‌گذار: امام علی علیه السلام می‌فرمایند: کسی که خود را در مقام پیشوایی قرار می‌دهد، قبل از آنکه به تعلیم دیگران بپردازد، بایـد به تعلیم خویش بپردازد و باید تأدیب کردن او به عملش بیش از تأدیب کردن دیگران به زبانش باشد. کسـی که معلم و ادب کننده خویش است، به احترام سزاوارتر است از کسی که معلم و مربی مردم است. (۳)

---

(۲)-/

۱- احزاب/ ۳۹.

۲- -

۳- نهج البلاغه، حکمت ۷۳.

ص:۱۹

ویژگی‌ها

۱- ایمان به محتوای پیام: باید محتوای پیام خود را از جان و دل باور داشته باشید.

۲- اخلاص در تبلیغ: از آنجایی که عمل تبلیغ هم عبادت است بایستی بسان سایر عبادات با انگیزه قرب الهی به آن پرداخت. و در این صورت است که آثار خوبی را به دنبال خواهد داشت.

برخی از آثار و برکات اخلاص مبلغ عبارتند از:

- تأثیر پیام در قلب و روح مخاطب

- در نظر گرفتن مصلحت مخاطبان

- آزادگی در بیان حقایق

- بی‌تأثیر بودن رویکرد یا رویگردانی مردم در نشاط تبلیغی او

- بهره‌مندی از پاداش الهی در دنیا و آخرت

- منت نگذاشتن بر مردم در برابر کوشش‌های تبلیغی خود

۳- بصیرت و آگاهی: روشن بینی، دانایی، هوشمندی، عقل، درایت و معرفت از مهم‌ترین ارکان شخصیت پیام‌گذار دینی است و کسی که این ویژگی را ندارد نباید گام در عرصه تبلیغ نهد چرا که خطر گمراهی او و مخاطبانش زیاد است. روحانیون عزیز توجه دارند که تفقه در دین به معنای کسب شناخت ژرف و گسترده از دین جزء مقدمات لازم برای مبلغ دینی شمرده شده است.

ص:۲۰

۴- توکل: داشتن فضیلت اخلاقی توکل از مهم‌ترین عوامل موفقیت در کار روحانیون است حقیقت توکل، اعتماد و اطمینان به خدا در تمام کارهاست و هیچ منافاتی با فراهم کردن اسباب ندارد و توکل به مهفوم صحیح کلمه، امید آفرین، نیروبخش و باعث اعتماد به نفس و تقویت اراده است و به انسان شجاعت و شهامت می‌بخشد. اگر پیام‌گزار توکل بر خدا داشته باشد؛ ۱- از شر شیطان در امان می‌ماند. (۱)۲- از مواهب و پادشاهان الهی برخوردار می‌گردد. (۲)۳- خدا را شاهد و ناظر گفتار و رفتار خود می‌داند. (۳)۴- خدای متعال او را دوست دارد. (۴)۵- صدق و راستی: صداقت کامل، با همراهی دل و زبان و عمل پدید می‌آید. اگر مخاطبان ما بین آن‌چه از زبان ما می‌شنوند و آنچه در عمل ما می‌بینند دوگانگی احساس کنند، شیرازه تمام اعتقاداتشان به هم می‌ریزد و در این صورت هیچ کس جز ما مسئول نیست.

۶- امانتداری: روحانیون محترم توجه دارند که دو امانت بزرگ به آنان سپرده شده یکی: پیام الهی (معارف و احکام دین) و دیگری: پیام گیرندگان (مخاطبان و زائران) و باید این دو امانت را بخوبی پاس داشت. پس ضروری است که

۱- انه لیس له سلطانٌ علی الذین آمنوا و علی ربهم یتوکلون نحل/ ۹۹.

۲- نعم اجر العالمین الذین صبروا و علی ربهم یتوکلون عنکبوت/ ۵۹.

۳- واللّٰه علی مافقول وکیل قصص/ ۲۸.

۴- ان اللّٰه یحب المتوکلین آل عمران/ ۱۵۹.

ص:۲۱

این توصیه‌ها به کار بسته شود:

الف- از تفسیر به رأی و تحریف لفظی و معنوی شدیداً پرهیز شود.

ب- معلومات از منابع موثق عنوان شد.

ج- چیزی را که نمی‌دانید جزء دین است یا نه؟ به دین نسبت داده نشود.

د- در برابر وقت و سرمایه عمر مخاطبان و زائران خود را مسئول بدانید.

ه- بدون مطالعه و تحقیق به ذکر مطلبی پرداخته نشود.

۷- نظم و انضباط: نظم و انضباط یعنی مرتب کردن، سامان دادن و آراستن در هر زمینه‌ای از جمله اندیشه، سخن، رفتار و در برابر آشفتگی، پریشانی و هرج و مرج است. نظم و انضباط در کار روحانیون سبب بهره‌وری بیشتر از امکانات و فرصت‌ها و پیشگیری از اتلاف وقت و سرمایه خود و دیگران می‌شود.

۸- شرح صدر: شرح صدربه معنی توسعه توانایی و آمادگی قلب، فکر و روح آدمی در پرتو انوار و الطاف الهی برای پذیرش معارف دینی و تحمل در برابر ناملایمات و مشکلات تبلیغ دین است. قرآن می‌فرماید: «فَمَن یُرد اللّٰه ان یهدیه یَشرح صدره للاسلام» (۱)آن کس را که خدا بخواهد هدایت کند سینه‌اش را برای (پذیرش) اسلام گشاده می‌سازد.

۱- انعام/ ۱۲۵.

ص:۲۲

شرح صدر آثار بسیار مثبتی را بدنبال دارد از جمله:

الف- برای از دست دادن موقعیت‌های اجتماعی و مادی و سیاسی ... اندوهگین نشدن.

ب- از خشونت، بی‌ادبی و کم حوصلگی زائران و مخاطبان ناراحت نشدن.

ج- به اشکالات و ایرادها به منطق استدلال پاسخ دادن.

چگونه شرح صدر یابیم؟ شرح صدر عطیه‌ای است از جانب خدا برای کسانی که با ایمان و عمل صالح، زمینه و مقدمه دریافت این نعمت را در خود ایجاد کرده‌اند و عوامل زیر با توجه به رهنمودهای قرآن و عترت نقش مهمی در شکل گیری آن ایفا می کند.

۱- مطالعات پی گیر و گسترده.

۲- ارتباط مداوم با دانشمندان و علمای صالح.

۳- خودسازی و تهذیب نفس.

۴- پرهیز از گناه مخصوصاً غذای حرام.

۵- یاد خدا.

۶- پرهیز از دنیا پرستی و تجملات و هوا پرستی. (۱)۹- تواضع: تواضع آن است که آدمی خود را بهتر و بالاتر از دیگران نداند. امام صادق علیه السلام تواضع را در چهار چیز می‌داند: (۲)

۱- تفسیر نمونه، ج ۸۹، ص ۴۲۷، با اندکی تصرف.

۲- اصول کافی، ج ۳، ص ۱۸۶.

ص:۲۳

۱- در نشستن به پایین مجلس راضی باش.

۲- به هر که برخورد می‌کنی سلام کن.

۳- مجادله را ترک کن اگرچه حق با تو باشد.

۴- دوست نداشته باشی که تو را به تقوا بستایند.

در روایات به فواید و آثار تواضع زیاد اشاره شده است از جمله:

۱- محبت و دوستی، ۲- نظم، ۳- رفعت و سربلندی، ۴- سلامتی، ۵- ابهّت، ۶- خسته نشدن از طاعت خدای متعل، ۷- خردمندی، ۸- شکوفایی حکمت و دانش ۹- گسترش خوبی‌ها ۱۰- فاصله و مانعی بین انسان و شیاطین و .... (۱)۱۰- رفق و مدارا: مدارا به معنی نرمی و ملاطفت، مهربانی و ملایمت در گفتار و رفتار است. (۲)از زیبایی‌های اخلاق پیام‌گزار و از عوامل مهم موفقیت در تبلیغ، محبت و مهربانی است. پس با زائران خویش مهربان باشید که کار تبلیغ بهتر انجام شود. آثرا و فوائد رفق و مدارا: ۱- جلب دوستی و محبت مردم ۲- علاقه‌مند کردن مردم به دین ۳- زدودن کینه و دشمنی ۴- ارتباط آسان و صمیمی با مخاطبان ۵- برخورداری از امدادهای الهی ۶- موفقیت در تبلیغ.

۱۱- شجاعت: روحانیون در مسیر پر مخاطره تبلیغ دین، باید شجاعت داشته باشند که البته به معنای کنار نهادن

۱- تبلیغ دین از منظر دین، ص ۶۶.

۲- همان.

ص:۲۴

دوراندیشی و احتیاط نیست.

۱۲- عفت و پاکـدامنی: عفت و پاکدامنی یعنی خودداری از آنچه حلال نیست، (۱)و به ویژه در خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها و مسایل جنسی. در روایات متعدد، عفت را بهترین عبادت دانسته‌اند. (۲)چگونه یک پیام گزار عفیف باشیم:

۱- اکتفا به مقدار ضـرورت در گفتگو و معاشـرت با نامحرم (با زائران خانم در حد ضـرورت صحبت نمایید و مسائل خاص آنان را در صورت معینه داشتن به معینه واگذار کنید.)

۲- خودداری از خلوت با نامحرم (با زنان در اتاق تنها ننشینید حتماً دو سه نفری باشند و درب اتاق همیشه باز باشد).

۳- قناعت به مال حلال و راضی بودن به حد کفاف.

۴- همنشینی و ارتباط با افراد عفیف.

۵- تشویق و ترویج فرهنگ حجاب در محیط کار و در هتل و مسیرهای رفت و برگشت.

۶- اندیشه در شرح حال اولیاء اللّه و پیروان آنان که در اثر عفت و مبارزه با شهوات، به چه مقامات دنیوی و اخروی رسیده‌اند.

۷- رعایت عفت در کلام، پوشش مناسب، ارتباط و ...

در همه جا.

۱- همان، ص ۷۰.

۲- بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۲۶۸.

ص:۲۵

۸- توجه به شخصیت معنوی و انسانی خود و ....

۱۳- صبر و شکیبایی: صبر عبارت از ثبات و آرامش نفس در سختی‌ها، بلاها و پایداری تدر برابر آنهاست.

قرآن می‌فرماید: «فاصبر کما صبر اولوالعزم من الرسل» (۱)پس صبر کن آنگونه که پیامبران اولوالعزم صبر کردند.

دقت داشته باشید که هیچگاه از سئوالات مکرر زائران خسته نشوید، با ملایمت پاسخگو باشید و دیر یاد گرفتن آنها باعث ملال و عصبانیت شما نشود.

۱۴- مردمی بودن: روحانی مردمی کسی است که با زائران و سایر مردم ارتباط روحی و عاطفی داشته باشد. از مشکلات آنان آگاه شود، و در جهت مصالح آنان گام بردارد. در برابر ناراحتی‌های آنان بی تفاوت نباشد. برای خیر و سعادت و یادگیری و پیشرفت و عزت زائران خود عشق بورزد.

چگونه یک پیام‌گزار مردمی باشیم:

۱- ارتباط آسان، دوستانه و صمیمی داشته باشید از گوشه‌گیری و انزوا بپرهیزید.

۲- به زبان مردم و با ادبیات رایج جامعه بگویید و بنویسید تا همگان بفهمند.

۳- نیازهای واقعی را شناسایی کنید و در حل و رفع آن تلاش نمایید.

۱- احقاف/ ۳۵.

ص:۲۶

۴- زندگی ساده و به دور از تجملات داشته باشید.

ساده زیستی سبب تسلای دل عموم مردم است.

۵- ادب و احترام و عدالت را همیشه حتی با مخالفان خود رعایت کنید.

۶- سبقت در سلام و احوالپرسی، دست دادن، خوشرویی، بر عظمت کار شما میان مردم می‌افزاید.

۷- همت شما ایجاد صلح و دوستی میان مردم باشد.

۸- خود را خدمتگزار زائر و مردم بدانید و حتی در کارها با آنها مشارکت کنید.

۱۵- آراستگی ظاهر: از دیگر نکاتی که روحانی باید خیلی به آن توجه کند، آراستگی ظاهر خود است. خدا زیباست و زیبایی را دوست دارد. پاکیزگی بدن و لباس محل کار و زندگی، رعایت بهداشت دهان، پیراستن و شانه کردن موهای سر و صورت، پوشیدن لباس‌های متناسب با شأن و شخصیت خودتان، به کار بردن عطر و ...، اینها مواردی است که زائران و مردم را به شما متمایل می‌سازد.

ویژگی‌های مبلغان و پیام‌گزاران دین زیاد است که بقیه را تیتر وار عنوان می‌نماییم: حسن خلق، زهد و ساده زیستی، مشورت و مشارکت، انتقادپذیری، کرامت و بزرگواری، احسان به مردم، عفو و بخشش، ارج نهادن به کارهای دیگران، خوش‌بینی به مردم، اعتماد به نفس، وفای به عهد، مروّت، شناخت زمان و مکان، شناخت مخاطبان، مبارزه با انحرافات و خرافات و ....

ص:۲۷

ج- پیام گیرنده

از ارکـان مهم تبلیغ، پیـام گیرنـده می‌باشـد. اگر پیـامی بـا واقع‌بینی و شـناخت پیـام گیرنـده همراه نباشـد از کـارآیی لازم برخوردار نمی‌باشد. پیام گیرنده یعنی مخاطبان شـما یعنی همان زائران، که شـناخت آنان از جهت سـنی، تحصیلات و موقعیت‌های اجتماعی و مانند آن، شـما روحانیون را یاری می‌کند تا در برخورد با آنان و انتقال پیام‌های دین، تربیتی و اخلاقی، رفتارهای صـحیح و مطلوب را پیش گیرید.

شیوه‌های تبلیغ

بهره‌گیری از شـیوه‌های جذاب و کارآمد نقش مهمی در تأثیر کلام شـما ایفا می‌کند. جذب اقشار مختلف جامعه به ویژه نسل جوان جز با شیوه‌های نوین ممکن نیست و آنچه بر ضرورت این جذب می‌افزاید تهاجم فرهنگی دشمن است. اهمیت پرداختن به شیوه‌های تبلیغ به قـدری است که رهـبر انقلاـب دربـاره آن می‌فرمایـد اگر چنـانچه مـا به شـیوه تبلیغ توجه نکنیم و به آن نپردازیم هیـچ کـاری نکرده‌ایم، بایستی یک آهنگ زیبا و دلنشین از زیر و بم‌های شیوه تبلیغ به وجود آورد .... (۱)

انواع شیوه

تنوع شیوه‌هایی که در اسلام مطرح شده ناشی از مخاطبان گوناگون و شرایطی است که فرا روی شما

۱- تبلیغ دین از منظر دین، ص ۱۳۸.

ص:۲۸

روحانیون عزیز قرار دارد. برخی از این شیوه‌ها عبارتند از:

۱- حکمت: علم و عقل دو رکن حکمت هستند لذا به سلاح علم و عقل باید مجهز شد.

۲- موعظه حسنه: موعظه باید عقلانی و متکی به روایات و آیات باشد پس باید مستدل موعظه کرد.

۳- جدال احسن: در رابطه با زائرین و مخاطبانی که استعداد پذیرش برهان را ندارند و یا از واعظ درونی محرومند و در نتیجه واعظ بیرونی بر روی آنها اثر نمی‌گذارد، می‌توان در شرایط مناسب از این شیوه بهره جست.

۴- تشویق: دادن هدیه، تبریک گفتن، دعای خیر کردن.

۵- شیوه تدریجی و آرام حرکت کردن در آموزش: تدریج رمز موفقیت است در رساندن پیام دین از عجله باید پرهیز نمود. انتظارنداشته باشیم که مردم با شنیدن سخنان ما دفعتاً روی‌آورند.

۶- شیوه الگویی: ذکر نمونه‌های مثبت برای تمسک به او و نمونه‌های منفی و منفور برای برحذر شدن از آنها.

۷- شیوه تمثیلی: ذکر مثال برای فهم بهتر زائران و مخاطبان و تکرار، تداعی معانی، همراهی، پرسش و پاسخ، یادآمدی، مقایسه‌ای (تطبیقی)، بازسازی، تحریک عواطف از شیوه‌های دیگری می‌باشد.

تمام این روش‌هایی که ذکر شد متناسب با فهم و درک و سن و جنس زائران و مخاطبان به کار گرفته می‌شود. البته با استفاده از ابزارهای لازم این امر خطیر صورت می‌گیرد. (۱)

۱- چنانچه روحانیون محترم بخواهند در باب تبلیغ اطلاعات بیشتری کسب نمایند به کتاب تبلیغ دین از منظر دین که اثر دیگری از راقم این سطور می‌باشد مراجعه نمایند.

ص:۲۹

بخش دوم

اشاره

به منظور آشنایی با دیدگاه‌های احیاگر حج ابراهیمی امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری حضرت آیهٔ‌اللَّه خامنه‌ای «زید عزه» نگارنده بر آن است که در این فصل از نقطه نظرات کاربردی آنان، و نیز توصیه‌های معاونت محترم امور روحانیون بعثه مقام معظم رهبری در حج، بهره جسته تا چون مصباح الهُدی فراسوی راه روحانیون محترم کاروان‌های شد. بی شک تاسی کردن به این فرامین تداوم بخش عزت، عظمت و اقتدار زوار ایرانی در این مراسم عظیم خواهد بود.

رهنمودهای حضرت امام خمینی «ره» به روحانیون کاروان

۱- مسئولیت حساس و خطیر روحانی کاروان

- روحانیون از نقش سازنده‌ی خود غافل نشوند. همه

ص:۳۰

در مقابل اسلام مسئولیت داریم.

- روحانیون محترم حج با توجه به مسئولیت خطیری که در توجیه زائرین محترم پذیرفته‌اند، تمام همت و تلاش خود را در برگزاری صحیح و منظم حج به کار گیرند.

- در این شرایط حساس و سرنوشت ساز، خطر سوء استفاده دیگران از منزلت روحانیون متصور است، باید به شدت مواظب حرکات خود بود.

- اگر امروز روحانیونی که ارتباط با مسائل دارند قصوری یا اشتباهی بکنند، دیگر این قصور و اشتباه در محضر خدای تبارک و تعالی و در پیشگاه مردم پذیرفته نیست.

- همه دنبال این هستند که نقطه ضعفی خصوصاً از اهل علم پیدا کنند و مطرح نمایند.

- امروز شما باید از عهده‌ی یک مسئولیت بزرگ برآیید و آن حفظ حیثیت اسلام است.

۲- برخورد اندیشمندانه با زائران به ویژه جوانان

- به جای پرخاش و کنار زدن جوانان، با الفت با آنان برخورد کنید.

- با روی گشاده و آغوش باز، حرف‌های آنان را بشنوید.

- اگر به بیراهه می‌روند با بیانی آکنده از محبت و دوستی، راه راست را نشان آنان دهید.

- از اشتباهات و خطاهای کوچک آنان درگذرید.

- به همه شیوه‌ها و اصولی که منتهی به تعلیم و تربیت

ص:۳۱

صحیح جوانان می‌شود، احاطه داشته باشید.

۳- شیوه‌ی زندگی اهل علم

- من اکثر موفقیت‌های روحانیت و نفوذ آنان را در جوامع اسلامی در ارزش عملی و زهد آنان می‌دانم.
- هیچ آفت و خطری برای روحانیت بالاتر از توجه به رفاه و حرکت در مسیر دنیا نیست.
- هیچ چیزی به زشتی دنیاگرایی روحانیت نیست.
- از اهم مسایلی که باید تذکر بدهم مسأله‌ای است که همیشه نگران آن هستم مبادا این مردمی که همه چیزشان را فدا کردند و به اسلام خدمت نمودند و برما منت گذاشتند به واسطه‌ی اعمال ما از ما نگران بشوند.

۴- روحانی کاروان و آموزش مناسک حج

- یکی دیگر از وظایف مهم، قضیه‌ی آشنا کردن مردم به مسائل حج است.
- باید برای زائران جلسه‌ی درس قرار بدهید و آداب حج، واجبات و محرمات را بگویید آداب هم نشد، نشد، اما محرمات و واجبات را به مردم تعلیم دهید.
- وسواس در برنامه‌ها و مراسم و عبادت‌ها و ادعیه موجب کسالت و بی‌توجهی در واجبات می‌شود.
- زائران محترم و روحانیون معظم کاروان‌ها، تمام همّ خود را صرف در تعلیم و تعلّم مناسك حج کنند.
- مسائل را به طور وضوح که همه کس بفهمد، به زائران خود یاد دهید.

ص:۳۲

۵- روحانی کاروان و بیان معارف حج

- از تأثیر بزرگی که حج برای همیشه در سرنوشت انسان می‌گذارد، غافل نشوند.
- در آن فضا و شرایط معنوی همه‌ی دلها برای تحول و پذیرفتن حق آماده است.
- مردم را با توحید و معارف الهی آشنا کنید.

۶- توجه دادن زائران به قرآن

- از تمام علمای اعلام تقاضا دارم که از کتاب مقدسی که "تبیان کُلَّ شیء "است و صادر از مقام جمع اللهی به قلب نور اول و ظهور جمع الجمع تابیده است، غفلت نفرمایید.
- از این خزینه‌ی لایتناهی عرفان و بحر مواج کشف محمدی صلی الله علیه و آله بهره‌هایی بردارید و به دیگران بدهید.

۷- شناساندن راههای وحدت

- علمای بیدار اسلام کوشش کرده‌اند به اینکه مسلمین را در تحت لوای اسلام به وحدت و یگانگی دعوت کنند.
- گویندگان و نویسندگان کوشش کنند که با وحدت کلمه و شعار «لا اله الّا اللّه» از تحت اسارت قدرتهای شیطانی اجانب و استعمارگران و استثمار گران بیرون آیند.
- رمز پیروزی مسلمین در صدر اسلام وحدت کلمه بود.
- حجّی که خداوند تبارک و تعالی می‌خواهد، و اسلام از ما خواسته، این است که وقتی حج بروید بلاد را بیدار و با هم متحد کنید.

ص:۳۳

۸- بُعد سیاسی اسلام و حج

- سیاستِ حج، سیاستی نیست که ما درست کرده باشیم. حج سیاست اسلامی است.

- حج از آن روزی که تولد پیدا کرده است اهمیت بعد سیاسی‌اش کمتر از بعد عبادی‌اش نیست و حتی جنبه سیاسی آن بیشتر از جنبه‌های عبادی آن است و شما آقایان باید توجه به این معنی داشته باشید.

۹- افشای توطئه‌های عمّال استعمار

- در مراسم حج ممکن است اشخاصی از قبیل ملاهای وابسته‌ی خود را وادار کنند که اختلاف بین شیعه و سنی ایجاد کنند. برادران و خواهران هر دو فرقه (شیعه و سنی) باید در برابر توطئه‌های آخوندهای درباری هشیار باشند.

۱۰- دفاع از انقلاب

- لازم است علما و دانشمندان محترم با وسایل ممکن این نهضت مقدس را معرفی نمایند.

- روحانیون محترم و گویندگان و نویسندگان متعهد لازم است که دست آوردهای اسلامی را که نصیب کشورشان شده است یادآور شده و قلبها را آگاه کنند.

- شما روحانیون برای جمهوری اسلامی ایران الگو باشید.

- بر روحانیون محترم لازم است که در فرصت‌های مناسب چهره واقعی انقلاب را به جهانیان معرفی نمایند. (۱)

۱- رهنمودهای حضرت امام خمینی به روحانیون محترم کاروان‌ها، حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت، بی‌تا.

ص:۳۴

رهنمودهای مقام معظم رهبری به روحانیون کاروان‌ها

اشاره

۱- حج آبروی اسلام

- حج را مایه‌ی آبروی اسلام و امام قرار بدهید.

۲- حج، حرکت عظیم جهانی، عبادی و سیاسی

- حاجیان همه توجه داشته باشند جزیی از یک حرکت عظیم و بزرگ جهانی، اسلامی، انقلابی و سیاسی و عبادی هستند.

۳- وظیفه‌ی روحانیون در حج

- روحانیونی که در حج هستید اگر بتوانید آن کاری را که «و تکونوا شهداء علی الناس» ایجاب می کند، انجام دهید تمام دنیای اسلام را زیر پوشش گرفته‌اید.

۴- برائت، گل سرسبد حج

- مراسم برائت، مراسم بسیار مهمی است واقعاً گل سرسبد حج ما همین مراسم برائت است.

۵- الگوسازی در حج

- ما باید در حج بتوانیم فرهنگ و اخلاف و منش و رفتار مردم خودمان را طوری بکنیم که الگو بشوند.

۶- جایگاه معنوی حج

- هر کس از حج بر می گردد بایستی کانه از عالم معنا و از بهشت برگشته باشد. افراد باید چنین حالتی داشته باشند. برای این هم بایستی برنامه‌ریزی مفصلی بشود.

ص:۳۵

۷- حج میراث متقین

- حج میراث متقّین است. حج میراث این ملت و این انقلاب و متعلق به آن است.

۸- برنامه ریزی در حج

الف- در مورد حج برنامه ریزی باید اصولی، عمومی و کلان باشد.

ب- ما باید از تمام ظواهر و مظاهر و شعائر حج استفاده بکنیم مثلًا ببینیم در عرفات چه استفاده‌ای می‌توان کرد. در منی یا در خود مکه، یا در مدینه چه استفاده‌یی می‌توان کرد در بحبوحه اعمال چه استفاده‌هایی می‌توان کرد، بعد از ایام حج که یک مقدار فراغت و آرامش هست و احساسات مردم فروکش کرده و دنبال کارهای متفرقه‌اند، چه استفاده‌هایی می‌توان کرد. ما باید برنامه داشته باشیم.

۹- حج و تبلیغ دین

الف- شرف هر فنّی به شرف هدف غایی آن فن بستگی دارد. یکی از اشرف فنون، فن تبلیغ دین و گویندگی معارف دینی و اسلامی است.

ب- شرط اول موعظه اتعاظ نفسی خود ماست.

ج- ما نمی‌توانیم حرف حق خودمان را به همان روش گذشته بگوییم دنیا در زنده‌ترین مسایل و علوم مورد احتیاج مردم، ساعت به ساعت روشهای نو را پیش می‌گذارد. پس باید در این فن وعظ و تبلیغ دین نیز محتوا،

ص:۳۶

قالب، روش‌ها و اسلوبها را مطابق پیشرفت و فن آوری تغییر داد.

د- امروز تکلیف عظیمی داریم یعنی ارایه اسلام به صورتی که بتواند ذهن‌ها و دلهای مردم را اشباع و سیراب کند، استفهام آنها را به درستی پاسخ بدهد. ایمان آنها و حضورشان در این میدان را به صورت خالصانه حفظ کند.

و- موظفیم که بیش از همیشه جهات الهی و شرعی مثل آزاد منشی، بی اعتنایی به زخارف دنیا و مال و منال و اقتدار مادی، ارتباط و اتصال به خدا، ورع و پرهیز از محارم و توجه به علم را رعایت کنیم. (۱)

توصیه‌های معاونت امور روحانیون

۱- التزام به سیاست‌ها و برنامه‌های بعثه

- روحانیون محترم کاروان‌ها به سیاست‌های بعثه مقام معظم رهبری و دستورالعمل‌های ابلاغی ملتزم باشند.

۲- همکاری با رابطین بعثه

- برادران روحانی با رابطین روحانیون همکاری لازم را داشته و پاسخ گوی سوالات آنها باشند.

۳- رعایت شئون روحانیت

- روحانیون بزرگوار کاروان‌ها لازم است در کلیه مراحل سفر رعایت شئون روحانیت را در دستور کار خود قرار دهند.

۱- حدیث ولایت، مجموعه رهنمودهای مقام معظم رهبری، ج ۷.

ص:۳۷

۴- شرکت در جلسات داخلی و منطقه‌ای بعثه

- لازم است برادران روحانی در جلسات داخلی و منطقه‌ای بعثه هم‌چنین در جلسات عمومی شرکت نمایند.

۵- ایجاد فضای صمیمی در بین زائرین

- روحانیون بکوشند مشکلات کاروان و تنش‌های بین زائران را کم رنگ نمانـد و جو محبت، دوستی و خیرخواهی بین اعضای کاروان را مضاعف نمایند.

۶- تعمیق بخشی باورهای زائران

- روحانیون بزرگوار تلاش نمایند که اعتقادات زائران را تحکیم و تعمیق بخشند.

۷- ارسال به موقع گزارش‌ها

- برادران روحانی بکوشند گزارش عملکرد خود را به موقع ارسال نمایند.

۸- همکاری با مدیران

- همکاری با مدیران کاروان‌ها را در جهت پیشبرد کارها در اولویت کاری خود قرار دهند.

۹- عدم پذیرش نیابت غیر تبرعی

- از پذیرفتن نیابت غیر تبرعی در نماز طواف و موارد مشابه آن اجتناب نمایند.

ص:۳۸

ص:۳۹

بخش سوم

اشاره

ازاین بخش به بعد سراغ توصیه‌ها و تجارب روحانیون محترم کاروان‌ها می‌رویم که ضمن دسته بندی به بیان آنها می‌پردازیم- سعی شـده است که مواردی را که از اهمیت بیشتری برخوردار بوده و یا روحانیون معظم بیشتری تأکیـد داشـته‌اند آورده شود. مواردی از توصیه‌ها که بر گرفته از تجارب سفرهای راقم این سطور می‌باشد افزوده شده است.

توصیه‌های به مسئولین

- از کاروان‌های دانش آموزی عمره دختران جلو گیری به عمل آید.
- برای کاروان‌های حج تمتع دانشجویی بمانند عمره دانشجویی برنامه‌ریزی گردد.
- آخرین اخبار سیاسی، اقتصادی، شرعی و ... در

ص:۴۰

عربستان هر ساله توسط سازمان حج به مدیران و روحانیون اعلام شود.

- به ایاب و ذهاب و سرویس زائران در مکه عنایت بیشتری شود. برخی اوقات ازدحام و تبعات ناشی از آن موجب تحقیر زائران ایرانی است. از تدابیر کشورهای دیگر (مثل ترکیه) استفاده شود.

- موقع اجاره هتل‌ها توجه شود که هتل دارای سالن اجتماعات باشد، چرا که آن دسته هتل هایی که فاقد سالن اجتماعات هستند، روحانیون در بیان و تبیین مسائل و احکام دچار مشکلات زیادی می‌شوند.

- برای جلساتی که در بعثه در مکه و مدینه برگزار می‌شود، وسیله ایاب وذهاب در نظر گرفته شود.

- جدیدترین شبهات طبق مسائل روز با پاسخهایی فراخور و مناسب تدوین شود و در اختیار روحانیون و گروه‌های ارشاد قرار گیرد.

- مسایل کلی مناسک حج، به قطع جیبی به زبان‌های مختلف (عربی، انگلیسی، ترکی و ...) ترجمه شده و در اختیار روحانیون زبان دان قرار گیرد، تا در موقع لزوم بتوانند پاسخگوی سؤالات شرعی زائران خارجی باشند.

- حتی المقدور از هتل‌های نزدیک مسجدالحرام، جهت اسکان ایرانیان استفاده شود (ولو با پرداخت هزینه‌ی بیشتر که زائران راضی به پرداخت این وجه هستند).

ص:۴۱

– فروشگاه‌های شاهد مجهزتر شوند (البسه و پوشاک و لوازم منزل و ...) و شعبه‌ای نیز در مکه و مدینه زده شود، تا حتی المقدور خرید ایرانیان از فروشگاه‌های ایرانی باشد و بدینوسیله جلوی بسیاری از تبعات سوء خرید از بازارهای عربستان گرفته شود و ارز مملکت به خود مملکت باز گردانده می‌شود.

– در دفترچه اعمال تجدیدنظر شود و مسائل اضافی آن حذف شود.

– کلاس‌های مکالمه عربی و انگلیسی برای روحانیون و معین و معینه‌ها در نظر گرفته شود، به طوری که میزان تسلط آنان و شرکت مستمر در کلاس‌ها در ارزیابی آنان مؤثر افتد. (انگیزه شرکت در کلاس) آگاهی روحانیون به زبان عربی و انگلیسی در صدور انقلاب و دفاع آن و حقانیت شیعه، رفع شبهات اعتقادی و ایجاد وحدت بین مسلمین جهان بسیار مؤثر است.

– از بعضی از مخارج و هزینه‌های اضافی کاسته شود.

– بروشورهای مصور مناسک و اماکن تاریخی جهت زائران تهیه شود.

– زمان پرواز هواپیماها طوری تنظیم شود که با وقت نماز تلاقی نداشته باشد.

– شماره صندلی زائران در هواپیما از قبل معیّن باشد به گونه‌ای که هر زائری در جای خود بنشیند.

– موقع ثبت نام زائران حفظ رعایت شئونات اسلامی و

ص:۴۲

رعایت حجاب کامل مورد توجه قرار گیرد.

– توجه به کارایی مـدیران و همسـرانشان بشود. بعضاً همسـران بعضـی از مـدیران کاری نکرده و موجبات نارضایتی شدید زائران را فراهم می‌آورنـد چرا که غالباً به خریـد سوغات و امور شخصـی خود توجه دارند و همراهی مدیر هم با آنها سـبب می‌شود که وقت مدیر هم گرفته شود و کارایی او نیز زیر سؤال رود.

– کاروانهـایی برای افراد بیمار و معـذور در نظر گرفته شود با امکانات رفاهی و پزشـکی لازم، و مـدت زمانی سـفرشان هم محـدود باشد تا خود این عزیزان هم با مشکلات کمتری مواجه باشند.

– تـدبیری اتخاذ شود تا در کاروانها از جهت تعداد افراد جوان و مسن و نیروهای کارآمد و ناتوان هماهنگی باشد بعضـی کاروان‌ها اکثراً پیر و مسن هسـتند و زحمت روحانی و معین ... بسیار زیاد است و برعکس برخی از کاروان‌ها همه جوان و نیرومند و کارآمد، این نابرابری به نوعی اصلاح شود.

– معین و معینه‌هـا به کاروان‌هـا زودتر معرفی شونـد تـا از وجودشـان در جلسـات اسـتفاده شود، و از همـان اول با روحانی هماهنگ گردند.

– ارزیابی مدیران بعد از اعمال منا و عرفات باشد.

– برای دعای عرفه هم مانند دعای ندبه و کمیل از طرف بعثه برنامه‌ریزی شود تا از معنویت و شکوه بیشتری

ص:۴۳

برخورد گردد.

- مدت عمره کاروان‌های دانشجویی ۱۰ روزه شود.

- از نیروهای خدماتی کاروان، یک نفر به پیشنهاد روحانی باشد.

- جزوه‌ای ساده و غنی و توانمند، در خصوص وهابیت و عقاید و تلاششان در جهت تضعیف شیعه تهیه شود و در اختیار زائران قرار گیرد، تا از جهت سیاسی، عقیدتی هم زائران اغنا شوند.

- در درجه‌بندی هتل‌ها تمام جوانب در جهت رفاه حال زائران لحاظ گردد.

- برای روحانیون کارگاه‌های آموزشی شیوه‌های مدیریت فرهنگی و توانایی به کاربستن آنها در نظر گرفته شود.

- از آنجایی که روحانیون بایستی در سه بعد شناختی (دارا بودن مهارت‌های لازم، اطلاع کافی از تاریخ اسلام و امکنه، اطلاع از پیام‌های تربیتی و اخلاقی، عرفانی) و بعد عاطفی (عشق به کار، عشق به هدایت مردم، عدم احساس خود برتر بینی) بعد رفتاری (ارتباط با کاروان و عوامل اجرایی و ...) موفق باشند و حرکت نمایند وجود کارگاه‌های آموزشی بسیار لازم است.

- تقویم حج که تمام وقایع تاریخی حج را ثبت نموده باشد، تهیه شود.

- از اعزام زائران مبتلا به بیماری‌های سخت که قادر به

ص:۴۴

انجام هیچیک از اعمالشان نیستند، جلویگری شود.

- مسئولین سازمان حج، خوهران معینه را نیز مانند روحانیون به کاروان‌ها معرفی نمایند تا مشکل جذب آنان به کاروان‌ها پیش نیاید، و در همان اولین فرصت با زائران و مشکلات آنان آشنا گردد و از اول برنامه ریزی نمایند.

- کارت شناسایی (قابل نصب روی چادر) برای خواهران معینه در نظر گرفته شود تا در اماکنی مثل حرمین شریفین و ... بتوانند پاسخگوی سئوالات زائرین غیر کاروان خود نیز باشند و شناسایی آنها برای دیگران میسور باشد.

- در انتخاب مدیران و خدمه دقت بیشتری صورت گیرد.

- عملکرد مدیر و همسرانشان بطور جدی ارزیابی شود.

- از روحانیون بومی و محلی برای اعزام استفاده شود.

- در روش‌های انتخاب روحانی نمونه تجدید نظر شود.

- معنیه‌ها حتماً محرم روحانی باشند. از معرفی معینه‌های نامحرم به کاروان جداً خودداری شود. این توصیه را بسیاری از روحانیون کاروان‌ها پیشنهاد داده بودند.

- از روحانیون کارآمد جوان، جهت هدایت فرهنگی کاروان‌ها استفاده شود.

ص:۴۵

توصیه‌هایی به مدیران

توجه به نکات ذیل برای روحانیون بزرگوار کاروان‌ها بسیار مفید است و می‌توانند از مدیران کاروان‌های خود، موارد ذیل را پیگیری نمایند.

– مدیران محترم از دخالت در امور شرعی پرهیز نمایند.

– مدیران محترم با روحانی، هماهنگ باشند.

ناهماهنگی آنان آثار بدی بدنبال دارد.

– مدیران محترم زائرینی را که شنوایی کمتری دارند شناسایی کرده و حتماً به تهیه سمعک توصیه نمایند تا برای درک اعمال و تکرار نیات با مشکل مواجه نشوند.

– مدیران عزیز، جهت قبله در اتاق‌های هتل را بپرسند و زائران را مطلع نمایند.

– مدیران عزیز وسایل و ادوات تبلیغاتی و تراکت‌های نام کاروان و ... را جهت بازدیدهای دوره‌ای به همراه داشته باشند.

– مدیران محترم در ارائه سرویس دهی و خدمات یکسان و عادلانه برخورد نمایند.

– مدیران از صمیمت و ارتباط نزدیک با زائران مؤنث و جوان شدیداً پرهیز نمایند.

– اعلان برنامه‌های بعثه و زیارات دوره و نصب آن و ....

در تابلوی اعلانات توسط مدیران صورت گیرد.

– قناعت و صبر و بردباری در طول سفر و رعایت حال

ص:۴۶

تمام زائران.

- اعلام ساعات زیارت بانوان در مسجدالنبی و زیارت آقایان در بقیع.

- برنامه ریزی جهت خرید دسته جمعی هم در مکه و هم در مدینه.

- تذکر به زائران در عدم استفاده از دخانیات در اماکن مقدسه مکه و مدینه (در این اماکن ممنوع است)

- تذکر به زائران که قرآن‌های مسجدالنبی و مسجدالحرام را به هتل‌ها نیاورند.

ص:۴۷

توصیه‌هایی به رابطین

- رابطین محترم غیر مستقیم ارزیابی کنند.

- رابطین محترم برای شناسایی و ارزیابی روحانیون، وقت بیشتری صرف کنند و عملکرد آنان را درست و دقیق منعکس نمایند.

- ارزیابی روحانیون به پایان سفر موکول شود تا نتیجه شفافتر و واقعی‌تر باشد البته از ابتدای سفر از کارهای روحانیون اطلاع حاصل نمایند ولی فرم‌ها در پایان سفر پر شوند.

- سبک و روش ارزیابی روحانیون توسط رابطین مختلف است یک روش برای همه اعمال شود.

- رابطین محترم ضمن بررسی عملکرد روحانیون، نقاط ضعف آنان را گوشزد نمایند.

ص:۴۸

ص:۴۹

بخش چهارم: عوامل موفقیت روحانی، معین و معینه

۱- تقسیم کار بین روحانی و معین از ابتدا صورت بگیرد به نحوی که هر کدام وظایف خود را بخوبی بداند که در سهولت کار، هماهنگی و ایجاد صمیمیت بسیار مؤثر است.

- در انجام اعمال، روحانی از عجله و شتابزدگی بپرهیزد.

- اصلاح حمد و سوره زائران خانم‌ها، توسط معنیه‌ها صورت گیرد.

- روحانی و معین و معینه هیچگونه انتظاری از زائران نداشته باشند.

- روحانیون به سعه صدر و تحمل و اخلاص و مهربانی با زائران برخورد نمایند.

- هر یک از روحانیون، نهار و شام را در اتاق زائران و با آنان صرف نمایند. این پیشنهاد را بسیاری از روحانیون

ص:۵۰

مطرح کرده بودند.

- روحانی و معین و معینه شخصاً اعمال زائران را کنترل نمایند.

- روحانی، زمینه‌ی فعالیت بیشتر معین و معینه‌ها را فراهم نماید.

- برخورداری از تقوی و معنویت و اصلاح خود قبل از اصلاح دیگران.

- اهتمام روحانی به صحت انجام اعمال افراد بخصوص افراد ضعیف.

- توجه روحانیون به تمام ابعاد حج (عبادی- سیاسی).

- مسلط بودن روحانی به زبان عربی و انگلیسی.

- با مطالعه سخنرانی کند و به بیان مسایل بپردازد.

- گفتار خود را همراه با عمل کند (در بحث‌های اخلاقی و تقوایی) تا از نفوذ کلام بیشتری برخوردار گردد.

- هر دو سه روز یک بار، جلسه هماهنگی میان روحانی، معین و مدیر و معینه برقرار گردد.

- قبل از شروع جلسات با همکاری معین و روحانی، برای هر جلسه طرح درسی تهیه شود و در هر جلسه مقداری مطالب اخلاقی، فقهی معین شود، تا هم از تکرار مطالب توسط روحانی و معین جلوگیری شود و هم استفاده بهینه از وقت صورت گیرد.

- جهت تأثیر گذاری بیشتر بین زائران بهتر است روحانی و معین یک کاروان از جهت سنی، هم زبان بودن و

ص:۵۱

آشنا بودن از قبل و حتی خط فکری و سیاسی یکی باشند.

- برخوردهای عاقلانه و حکیمانه یک روحانی با معین و معینه در رفع مشکلات بسیار مؤثر است و می‌تواند از تشنجات و اختلافات جلوگیری نماید.

- نظم و وقت‌شناسی از دیگر عوامل موفقیت روحانی است که موجب انجام کارها طبق برنامه می‌شود و به کاروان انسجام خاصی می‌بخشد.

- روحانی و معین، حتی قبل از شروع جلسه در محل جلسه حضور یابند، تا هم وقت‌شناسی را عملًا آموزش دهند و هم در رفع مشکلات شخصی و مسائل فردی زائران کوشاتر باشند.

- تشکیل جلسات گروهی برای ختم قرآن و ختم صلوات.

- در کاروان‌هایی که معنیه دارند ترتیبی اتخاذ شود که خانم‌ها در زمان‌های اعلام شده به داخل مسجدالنبی بروند و قسمت‌های مختلف روضه شریفه و منبر حرم شریف و ستون‌ها و ... را ببینند.

- شناسایی افراد داوطلب برای مساعدت به افراد ناتوان، برای انجام دادن اعمال و تردّد به اماکن مقدس.

- تقویت روحیه افراد اعم از زن و مرد به هنگام بروز مشکل.

- حفظ خونسردی خود و تدبیر برای بهترین راه حل در هنگام بروز مشکلات.

ص:۵۲

- ضـمن ذکر اثرات مثبت همیـاری و همکاری از نیروی خود زائران، در رتق رفتق امور کاوران، اسـتفاده شود. (البته با دادن برنامه و هماهنگی‌های لازم)

- با توجه به سطح تحصیلات زائران، توقع آنان بالا می‌رود، لذا توجه به این وضعیت در نحوه عملکرد روحانیون نقش زیادی دارد.

- بهترین راه نفوذ در دل زائر، تواضع و تطابق قول و عمل است و نیز داشتن حسن خلق و سعه صدر.

- از زائرینی که مسلط به زبـان انگلیسـی و عربی هسـتند حتماً در بیان مسائل اعتقادی و صـدور انقلاب و دفع شـبهات اسـتفاده شود (آموزش‌های لازم به خود آنها داده شود).

- روحانیون و معین‌های محترم از شوخی‌های بی مورد بین خودشان و زائران جداً بپرهیزند.

- روحانیون و معین‌های محترم با لباس رسمی و مقدس روحانیت، بین زائران و در حرمین شریفین حاضر شوند.

- در جلسات آموزشـی، ابتـدا مـدیران سـخن گویند و بعد که همه حضور پیدا کردند روحانی به بیان مسائل و مناسک بپردازد. چرا که حرف‌های مدیر پیرامون مسائل غیر شرعی حج است و بالتبع همه از آن مطلع خواهند شد ولی غفلت از یک مسئله شرعی عواقب سویی بدنبال خواهد داشت.

- توجه به مناسبت‌ها و ایام اللّه در طول سفر و

ص:۵۳

بهره‌بردرای از تاریخ اسلام و مسائل سیاسی روز.

- روحانیون از حال سالمندان و بیماران غافل نباشند و تا پایان سفر از آنان دلجویی کرده و به نوبت هر روز یکی دو نفر را به حرم ببرند.

- در اختیار قرار دادن جزوه‌های مناسک واماکن بین زائران و از آنها خواسته شود که در اوقات فراغت در اتاقهایشان بحث و گفتگو کنند، تا هم مسایل برای خودشان و هم برای افراد مسن و بی‌سواد روشن شود و هم اشکالاتشان و ابهامات را از روحانی بپرسند.

- از تراکت‌های خوش خط و زیبا با مضامین عالی، جهت حفظ حجاب خانم‌ها در سالن‌ها و تابلوی اعلانات، استفاده شود و هر روز با متن‌های زیباتر و جدید عوض شوند.

- با سعه صدر و برخورد لین و متین و منطقی، حجاب و پوشش زائرین (بخوصص خانم‌ها) تحت کنترل درآید و عواقب سوء بدحجابی و اثرات زننده اجتماعی آن و فلسفه حجاب در جلسات تذکر داده شود.

- درب اتاق روحانی و معین و معینه همیشه به روی زائر باز باشد و در بین زائرین و در جمعشان حضور یابند.

- زائرینی که در کاروان از جهات مختلف (ختم قرآن، شرکت مستمر در جلسات، فعالیت‌های عبادی و مستحبات‌ها، همکاری و ...) ممتاز بودند شناسایی شوند و مورد تقدیر قرار گیرند.

ص:۵۴

- در پایان هر جلسه یکی از کتاب‌های اعتقادی از استاد مطهری، علامه طباطبایی، دکتر بهشتی، و شهید هاشمی‌نژاد و ... معرفی شود و در ۲۵ دقیقه پیرامون محتوای آن بحث شود تا هم فرهنگ کتابخوانی رواج یابد و هم زائران جوان با توجه به شبهات و سؤالاتی که در ذهنشان موجود است پاسخهای خود را در کتاب‌ها جستجو نمایند.

- در جلسات آخر از زائران خواسته شود تا خلاصه‌ای از سفر خویش را تحت عنوان "سفر در یک نگاه "در سه بعد مشاهدات و اعمال و شنیدنیها به رشته‌ی تحریر درآورند و ره‌آورد سفرشان را مکتوب نمایند تا بدینوسیله درک خود را نسبت به فضا و محیطی که هستند و نسبت به عرفان و صفای معنوی آن بیان نمایند. مشاهدات شامل (زیارت حرمین شریفین، زیارت دوره، قبرستان ابوطالب و ...) اعمال (مناسک و واجبات حج و مستحبات آن ...) شنیدنی‌ها شامل تاریخ ۲۳ ساله رسالت پیامبر، زندگی نامه ائمه و پیامبرانی که در مسجدالحرام طواف کردند و ...) و هر آنچه در این سفر از زبان شما شنیده‌اند، تقریر شود. این عمل برای جوانان و تحصیلکرده‌ها بسیار عمل خوبی است.

- در همان دفعه اول که همه‌ی زائران به حرم برده می‌شوند، ضمن اینکه کارت هتل و آدرس را همه دارند، علامتهایی در مسیر به آنها گوشزد شود تا مسیر رفت و آمد

ص:۵۵

را به خوبی یاد بگیرند که نگرانی از گم شدن و تبعات آن را نداشته باشند و ورود و خروج از درب‌های حرمین با شماره‌های مخصوص را به آنها بگوئید.

- نسبت به اذان‌ها و اوقات شرعی برگزاری نمازهای جماعات، حتماً زائران را مطلع نمایید.

- لباس احرام خانم‌ها توسط معینه‌ی محترم قبل از حرکت گفته شود که نازک و بدن نما نباشد.

- معینه‌های محترم زائران خانم را با زندگی زنان اسوه اسلام (حضرت زهرا علیها السلام حضرت زینب علیها السلام) و زنان موفق صدر اسلام (سمیه، حضرت خدیجه و ...) آشنا نمایند تا درسهایی از الگوهای موفق بیاموزند.

- هر روز یکی از ادعیه و مناجات‌هایی که مردم در شهر خود کمتر به آن می‌پردازند خوانده شود و توضیح داده شود تا با مناجات صحیفه و ادعیه‌ها آشنا شوند.

- روحانیون و معین‌ها و ... به امور فردی و شخصی نپردازند و همواره در خدمت زائران باشند.

- روحانیون و معین‌ها و ... از امور تشریفاتی و تجملاتی شدیداً پرهیز نمایند.

- روحانیون و معین‌ها و ... از زمان‌های خوب و مناسب برای برگزاری جلسات استفاده کنند که هم درک جسله برای همه امکان‌پذیر باشد و هم از نماز اول وقت و جماعت محروم نشوند.

- روحانیون توجه به سطح فهم مخاطبین داشته باشند.

ص:۵۶

- از تمثیلات و داستان‌های کوتاه و طنزهای مفید برای بهتر جا افتادن مسائل عقیدتی و مناسک استفاده شود.

- هر روز قبل از شروع جلسه از یکی از جوانان خواسته شود تا قرآن تلاوت کند و حدیثی را بیان نماید.

ص:۵۷

بخش پنجم: توصیه‌های مربوط به جلسات قبل از سفر

مسائل کلی

در اولین جلسات که تمام زائران به علت شوق و علاقه حضور دارند، ذکر و تفهیم این مطالب کلی ضروری است.

۱- بیان اهمیت عمره و حج از دیدگاه آیات و روایات.

۲- بیان اهداف عمره و حج تمتع.

۳- بیان اهمیت آموزش.

۴- مسئله تقلید و تعیین مرجع تقلید برای آنها که ندارند، و چگونگی بقاء بر میت.

۵- بیان مسائل مربوط به وجوهات مثل خمس و زکات و رد مظالم.

۶- اهمیت نماز و لزوم قرائت صحیح.

۷- فراگیری احکام و نقش آن در صحت عمره و حج.

۸- توبه و زدودن گناه از دل.

- رعایت حجاب و سایر شئونات از آغاز تا پایان سفر.

- رعایت اخلاق اسلامی در سفر.

ص:۵۸

- رفع حوائج دیگران در حد امکان.
- حلالیت‌طلبی از دیگران و پاک کردن دل از کینه‌هایی که نسبت به دیگران است.
- وصیت کردن (حتماً زائر وصیت نامه خود را بنویسد و به فرد مطمئنی بدهد).
- خداحافظی از دیگران و طلب حلالیت از دیگران.
- لزوم اجازه نذر از شوهر، جهت محرم شدن قبل از میقات برای بانوانی که به تنهایی سفر می‌کنند.
- معرفی کتاب‌های موردنیاز در سفر و سایر لوازم شخصی.

در بیان احکام و مناسک

- تهیه دفترچه‌ای جهت آموزش مناسک و تنظیم احکام در آن به تعداد ۲۳ جلسه، ده جلسه در ایران ۶ جلسه در مدینه و ۷ جلسه در مکه، محتوای بیانات در هر جلسه متناسب با فضاهای مورد نظر و اعمال لازم در آن محیطها لحاظ شود. (در هر جلسه تفسیر یک آیه مربوط به حج، بیان تاریخ اسلام، بیان عرفان و اسرار حج و بیان احکام حج در نظر گرفته شود.)
- مناسک همراه با اسرار حج مطرح شود که زوّار خسته نشوند و تنوع بخشی در بیان احکام لازم رعایت گردد.
- انتخاب افراد قوی و با تجربه در هر اتاق برای تکرار تمرین احکام.

ص:۵۹

- تهیه کاغذهایی با نام هر زائر و ذکر نحوه عمل آنها (قرائت و ...) و اشتباهات آنها در کاغذ جداگانه‌ای نوشته شود و به خودشان تحویل داده شود تا در فرصت‌های فراغت برطرف گردد، و در مراحل بعدی اعمال چنانچه اصلاح شده باشد در برگه اولیه ثبت گردد.

- تهیه بروشورهای مربوط به خلاصه اعمال و اماکن تاریخی مکه و مدینه و اعمال مستحب در هر مکان و تحویل آنها به زائران.

- از وسایل کمک آموزشی مانند نوار، فیلم،، پوسترهای بزرگ، ماکت جهت آموزش هر چه بهتر مناسک و احکام استفاده شود. خصوصاً موقع توضیح در مورد اماکن تاریخی و یا مکان‌ها و ارکان مسجدالحرام و قسمت‌های مسجدالنبی فیلم و تراکت و پوستر، خیلی مفید و لازم است.

- احکام با بیانی ساده و روان توضیح داده شود و از ذکر موارد اختلافی پرهیز شود.

- مناسک بصورت عملی حتی المقدور آموزش داده شود. (مثل وضو، نماز، نحوه احرام بستن، غسل کردن، طواف به دور کعبه و ...) البته خالی از وسواس باشد.

- آموزش احکام با پرسش و پاسخ همراه باشد.

- در بخش نماز غیر از تصحیح حمد و سوره یکبار بطور عملی واجبات نماز (تکبیرهٔ الاحرام، قیام، موالات، ترتیب و ...) توضیح داده شود.

ص:۶۰

- زمان جلسات طولانی نشود و از اتلاف وقت و حرف‌های بیهوده زدن خودداری شود.

- مسئله پرداخت خمس زائرین را به دفتر مراجع و نمایندگی آنها ارجاع دهید.

- جلسات را متنوع و شاداب نگهدارید، تا انگیزه شرکت همه وجود داشته باشد و از جهات مختلف علمی، عبادی، سیاسی پر بار نمایید.

- در هر جلسه یک شبهه اعتقادی شیعه را مطرح و پاسخ دهید.

- در شناخت چهره وهابیون و تلاش‌های مذبوحانه‌شان در هر جلسه ۵- ۲ دقیقه صحبت نمایید.

- از مغلق‌گویی و کلی گویی و ذکر الفاظ مشکل، برای بیان احکام جلوگیری شود.

- در جلسات اول، زائرین از جهت سطح تحصیلات (با سواد و بی سواد) جدا شوند تا برای هر دسته با زبان خودشان احکام رسائل مطرح شود.

- بعد از هر جلسه، ارزیابی بعمل آید تا اطمینان به یادگیری آنان شده باشد. به باسوادها توصیه شود برای یادگیری بهتر یادداشت نمایند.

- خواهران معینه، احکام را به صورت عملی توضیح دهند، مسائلی مانند وضو، غسل، پوشیدن و برداشتن مقنعه در حال احرام و ... تا مشکلات زائران برطرف شود.

- نسبت به قرائت نماز (حمد و سوره) برای کسانی که

ص:۶۱

خیلی ضعیف هستند نوار تهیه شود و در اختیارشان گذاشته شود تا در اوقات فراغت تمرین نمایند.

- تلبیه و نیات را در برگه‌ای تایپ کرده و با خط درشت تکثیر نمایید و در اختیار زائرین قرار دهید.

- مسائل مربوط به منا و عرفات در مکه گفته شود، چرا که منا و عرفات بعلت شلوغی و سروصدا و عدم امکانات، مطلوب نخواهد بود.

- جلسات زائرین خانم با معینه حتماً جدای از جلسات عمومی برگزار شود و وقت خوب ومناسبی برایش اختصاص داده شود و لزوم شرکت خانم‌ها توسط مدیر و روحانی حتماً اعلام شود.

نماز جمعه، جماعت و تحیّت

نماز مقام پاکان و نیکان است. نماز جایگاه بینایان و دانایان است. نماز طریق عاشقان و عارفان است. نماز، راه یابی به بارگاه ربوی است. عارف عاشق، محال است در مسائل نماز و برنامه‌هایش از معشوق سرپیچی کند، پس به قدر وسع، باید، وقت این مناجات را غنیمت شمرد و به آداب قلبی قیام کرد و به قلب باید فهماند که مایه حیات ابدی و سرچشمه فضایل انسانی و ... مو‌أنست با حضرت حق است. پس اشتغالات قلبی را باید موقع نماز کم بلکه قطع کرد.

ص:۶۲

توصیه‌ها

- حتماً به زائران تأکید شود نماز را به جماعت بخوانند.

- آموزش نماز جمعه به زائران داده شود تا با شرکت در نماز جمعه، آشنایی کامل به برگزاری آن داشته باشند.

- به زائران گوشزد شود که نمازهای واجب را در مسجدالنبی و مسجدالحرام تمام بخوانند.

- زائران برای شرکت در نماز جماعت یک ساعت قبل از شروع نماز در مسجدالحرام و مسجدالنبی حاضر شوند تا در صفهای مرتب و متصل قرار گیرند و نیم ساعت بعد از نماز حرکت نمایند تا دچار شلوغی و ازدحام نشوند.

- موقع برگزاری نماز جماعت، نماز فرادی نخوانند.

- نمازهای خود را در مسجدالنبی و مسجدالحرام بخوانید که فضیلت بی‌شمار دارد.

- نمازهای زیارت ائمه بقیع علیهم السلام را در مسجدالنبی خوانده شود.

- نماز میت اهل سنت به زائران آموزش داده شود و در نماز میت آنان نیز شرکت نمایند.

- زائرین از ذکر آمین، بعد از حمد اجتناب کنند و می‌توانند سکوت کرده و یا الحمدلله (یعنی شکر خدا را که ما را جزء ضالّین قرار نداد) بگویند.

- خواندن نماز تحیت در مساجد مکه و مدینه به زائران توصیه شود.

- با گفتن قدقامت الصلوة در مساجد برخیزیم و به نماز

ص:۶۳

جماعت بایستیم.

- اهل سـنت اهمیت زیادی به مرتب بودن صـفوف نماز جماعت می‌دهنـد، قبل از گفتن تکبیرةالاحرام امام جماعت جملاتی مانند" استووا، سوّوا صـفوفکم، اتمّوالصف الاـول فالاـول، سـدّوا الخلل "می‌گویـد تمام این عبارات به معنی کامل کردن صـفوف خالی و منظم شدن صفوف است، توجه نمایید.

- اهل سنت اتصال صفوف در مکان واحد مانند مسجدالنبی و مسجدالحرام را لازم نمی‌دانند لذا به زائران توصیه کنید جایی بایستند که اتصال صفوف برقرار باشد.

- در رفتن به سجود و رکوع و برخاستن از آنها از امام جماعت تبعیت کرده و تأخیر محسوسی نداشته باشید.

- از آمین گفتن و دست به سینه نماز خواندن، جداً بپرهیزید که نماز باطل است.

- اهل سنت بعد از سجده فوراً برمی‌خیزند تذکر به زائران که قدری تأمل کرده (نه طولانی) سپس برخیزند.

- بسیاری از مراجع تقلید، نماز جماعت با اهل سنت را مجزی می‌دانند و اعاده لازم نیست.

- بعد از سلام نماز، دست‌ها را بالا نیاورده و اللّٰه اکبرها را هم آهسته بگویید.

- در مسجدالحرام درمسیر طواف کنندگان به نماز نایستید.

- احکام نماز استداره‌ای در مسجدالحرام، برای زائران

ص:۶۴

تبیین شود.

- محل ایستادن امام جماعت در مسجدالحرام برای زائران روشن شود تا جلوتر از امام قرار نگیرند.

صبح و مغرب و عشا: نزدیک مقام ابراهیم

عصر: بین حجر اسماعیل و در کعبه

نماز جمعه: نزدیک مقام ابراهیم

ظهر: زیر بالکن مقابل حدفاصل بین رکن یمانی و رکن حجر

ص:۶۵

بخش ششم: معارف حج

بعد عبادی

حج تنها مناسک نیست، بلکه سیر و سلوک باطنی و طی منازل روحانی است. هر یک از منازل، رازهای عرفانی، اخلاقی، تربیتی و ارشادی در بر دارد و همین هاست که به حج روح و معنی می‌بخشد و دگرگونی اخلاقی و معنوی در زائر ایجاد می کند. حذف بر روحانیون معظم است که درک حقیقی حج را برای زائران کوی دوست فراهم نمایند و شهد شیرین حج واقعی را به کام آنان بریزند. لذا اشاره‌ای به برخی از مواردی که شما روحانی محترم به آن اشراف دارید، می‌شود.

احرام: کندن لباس معمولی است. غسل احرام پیرایش درون و تصفیه قلب و روان از گناهانی است که قلب را تیره کرده است و احرام یعنی عدم وابستگی به دنیا و متعلقات آن. زدودن تشخّص‌ها و منیّت‌ها و یکسان شدن همه (فقیر

ص:۶۶

و غنی).

تلبیه: لبیک گفتن است، بدین معنا که خداوند بزرگ را در دعوتی که فرموده، اجابت نمودی و با صفا و اخلاص و بدون غل و غش پاسخ می‌دهی. لبیک گفتن به خدا یعنی پیمانی زبانی با خدا پس از عهد و تعهد قلبی است. یعنی خدا یا به هر چه حق است زبان می گشایم و از هر چه باطل است دم فرو می‌بندم.

طواف: هفت شوط طواف بر گرد کعبه.

– همسویی با جهان هستی است بر محور توحید گردیدن.

– حیات و ممات و عبادات را برای خدا خالص کردن می‌باشد.

– هماهنگ شدن با فرشتگان خدا می‌باشد که لحظه‌ای از اطاعت حق غافل نیستند.

– نماد فرشته خوی شدن و رخت بر بستن صفات حیوانی، از انسان می‌باشد.

نماز طواف: نماز طواف پشت مقام ابراهیم خواندنّ یعنی قائم مقام ابراهیم شدن و با ابراهیم هم نوا و هم راز شدن و قائم مقام ابراهیم شدن، یعنی تأسی به ابراهیم در مبارزه با شرک و برائت از مشرکین، تسلیم حق بودن، امتثال امر خدا کردن، از دنیا و وابستگی‌های آن بریدن و در جهت سیر الی اللّه فانی شدن.

آب زمزم: نوشیدن زمزم سبب شستشوی بدن از

ص:۶۷

امراض روحی و جسمی می‌شود. آب زمزم بهترین آب روی زمین است.

صفا و مروه: ۷ شوط سعی صفا و مروه

- تأسی به هاجر کردن است، نامید نشدن در طی طریق، سعی و تلاش نمودن و از حرکت نایستادن، توقف در صفا، تصفیه کردن روح و ضمیر برای حضور در قیامت است.

- رسیدن به مروه، پیش گرفتن مروت و جوانمردی و اصلاح صفات بد خویش می‌باشد.

- سعی، حیران و سرگردان بدنبال خدا بودن است.

سعی کننده دنبال رضای خدا می‌رود تا بندگی او کامل شود.

هروله: رمز هروله، گریختن از معاصی است.

- زیر پا گذاشتن غرور وقدرت که آدمی را از خدا غافل می‌کند.

- گریختن از شیطان و وسوسه‌های اوست.

- خواری هر سلطه گر، ستیزه جو می‌باشد.

عرفات: در عرفات حضرت آدم به خطا و ترک اولی اعتراف می‌کند و خدا او را مشمول رحمت قرار می‌دهد.

- در عرفات حضرت ابراهیم به مناسک حج واقف می‌شود و عارف می‌شود و دعایش مستجاب می‌شود.

- عرفات بهترین موقعیت برای دعا و استغفار و طلب حاجات است.

- عرفه از اعیاد بزرگ برای زائران و برای همه مؤمنان و

ص:۶۸

روز آمرزش و اعتراف است.

- عرفه یک روز است به فضیلت شب قدر، پس باید در اغتنام فرصت تلاش کرد.

- عرفات مکان وزش نسیم رحمت الهی است.

- بر سر کوه عرفات (جبل الرحمهٔ) امام حسین دعای عرفه را خواندند که محل اجابت دعاست.

مشعر: بخشی از شب عید قربان زائر در مشعر است.

- وقوف بین الطوعین در مشعر رکن حج است.

- باید در صبح عید قربان بهره‌های معنوی لازم را گرفت و از خدا عیدی خواست.

- عیدی انسان در آن روز، آمرزش گناهان و قضای حوائج است.

منا: منا یعنی آرزو، آرزوی چه چیزی که بدنبال آن باید از شهر و دیار حتی مکه معظمه و خانه دوست آواره شوی، ابراهیم هم ترک همه را کرد حتی زن و فرزند و ... تا به مقام خلّت و خلیل الهی رسید و امانت خلق را به او دادند.

- پس باید از همه تعلقات برید و تسلیم در برابر حق شد و امتثال فرمان او بدون چون و چرا کرد.

رمی جمره: سنگ زدن به شیطان (رمی جمره عقبه) از واجبات روز عید قربان است.

- نوعی آموزش به انسان است که چون ابراهیم و اسمعیل باید شیطان‌های مرئی و نامرئی را رمی کنی.

- ابلیس سوگند یاد کرده که دمی از بندگان خدا غافل

ص:۶۹

نباشد پس تو دمی از خدا غافل نباش تا دام‌های او را یکی پس از دیگری پاره کنی و به حبل الهی چنگ زنی.

- هواهای نفسانی را لگدکوب کرده که آنها از عوامل اسارت در برابر شیاطین جنی و انسی هستند.

تقصیر: (ناخن یا مو کوتاه کردن) در واقع آرزوها و خواهشهای نفسانی و حیوانی را کوتاه کردن و بریدن است و وصل به رحمت لایزال حق شدن.

حلق (سر تراشیدن): یکی دیگر از واجبات روز عید قربان حلق است.

- زائر موی سر را می‌تراشد و تسلیم امر الهی است و با زدودن موی سر عیوب ظاهر و باطن را از درون می‌زداید.

قربانی: امام صادق علیه السلام: با قربانی کردن حلقوم هوا و طمع را ذبح کن و از خود دور گردان.

- ابراهیم در مسلخ عشق فرزند عزیزش اسماعیل را به خاک افکند تا به امر خدا قربانی کند.

- اسماعیل، پدر را در راه امتثال امر حق تشویق و ترغیب می‌کرد تا هر چه زودتر او را ذبح نماید.

- حقیقت قربانی، کشتن هوای نفس و آز و طمع است.

- حقیقت قربانی، از بین بردن تعلقاتی است که آدمی را از حریم دوست دور می‌سازد.

بعد سیاسی حج

خداوند می‌فرماید: «جعل اللّه الکعبه البیت الحرام قیاماً

ص:۷۰

للناس» قیام وسیله پایدار بودن است، مسلمان اگر بخواهد پایدار باشد، باید قیام در راه خدا کند.

- حـج صـرفاً اعمال و مناسک نیست، درست است که حـج بی احرام و بی طواف نمی‌شود و رمی جمره، حلق، قربانی و وقوفین هم جزء واجبات و شرایط حج است. اما فقط حج این نیست.

- حج بیداری است.

- حج برائت است. برائت از مشرکین از ازل تا ابد.

- حج وحدت و انجسام مسلمین در سایه تمسک به حبل الهی برای شکست و نابودی تمامی کفر و ظلم است.

- حج رساندن پیام ۱۴۰۰ ساله قرآن به گوش تمامی جهانیان است. «اجتنبوا الطاغوت»

- حج، برائت و اعلان انزجار از تفکر شرک آلود و تمدن باطل شرک زدگان است.

- حج، برائت از استعمار ظالمانه ملحدان و استثمار مادیین و استعباد بی رحمانه مستکبران است.

- حج برائت از استعمار سامری گرانه اسرائیل و استضعاف مکارانه ابرقدرتهاست.

حـج مجهز شـدن به سـلاح توحیـد، معزّز شـدن به عزّت حق و متخلّق شـدن به اخلاـق الهی و مفتخر شـدن به کسب فضایل مادی و معنوی است.

پس در راستای بعد سیاسی حج، روحانیون محترم باید به نکات زیر توجه داشته باشند:

ص:۷۱

- بیان خدمات انقلاب و نظام جمهوری اسلامی

- در محل‌های اجابت دعا، برای نابودی اسرائیل و آمریکا و نجات تمامی مسلمانان جهان دعا کردن.

- حمایت از مردم مظلوم فلسطین.

- این رویکرد بعد سیاسی در زمان حج باعث اتحاد مسلمانان و یک دلی و یک رنگی آنان می گردد و کمک می کند که مسلمانان، تحت رایت اسلام زمینه‌های تفرقه را کنار زده و با تکیه بر قدرت الهی شوکت و مجد اسلام را به ارمغان آورند.

ص:۷۲

ص:۷۳

بخش هفتم: مسجدالحرام

اشاره

- انّ اول بیت وضع للناس للذی ببکهً مبارکاًو هدی للعالمین. مسجدالحرام، اولین خانه‌ای که برای عبادت مردم مقرر شد همان که در سرزمین مکه است و مایه حرکت، برکت و هدایت جهانیان است.

- یادآوری نکات زیر برای زائران

- طواف عاشقانه به دور کعبه و دیدن صاحب خانه با چشم دل.

- به یادآوردن خاطرات کعبه مانند معراج پیامبر- تولد حضرت علی (ع)- قیام امام زمان از کنار آن به هنگام ظهور

- نماز خواندن در مقام ابراهیم و الگو قرار دادن ایشان.

- نماز خواندن در کعبه و ثواب مضاعف آن.

- قرائت قرآن و آثار فراوان آن.

- انجام طواف‌های مستحب و هدیه کردن به انبیاء، معصومین، مؤمنین و ذوی الحقوق و ذکر ثواب‌های بیشمار آن.

ص:۷۴

معرفی تمام زوایای امکنه مسجدالحرام

الف- ارکان

رکن حجر: رکن شرقی کعبه که سنگ مقدس حجر روی آن نصب شده است. این سنگ بهشتی همراه حضرت آدم به زمین آمد.

- حجر سنگ بهشتی است و تمام انبیاء و معصومین آن را استلام کرده‌اند.

- استلام حجر در صورت امکان، چرا که دست راست خداوند است.

- حجرالاسود، اول سفید بود که به جهت استلام مشرکان سیاه شد.

- رکن حجرالاسود از دیگر ارکان کعبه با فضیلت‌تر است.

- در آداب تشرف خوب است روحانیون محترم به خانم‌ها تذکر دهند که به جهت ازدحام جمعیت در نزدیک رکن حجر، از استلام آن جداً پرهیز نمایند.

رکن یمانی: رکن جنوبی کعبه است و امام صادق علیه السلام فرمودند: اکرکن الیمانی بأبنا الذی ندخُلُ منه الجنّه.

رکن عراقی: رکن شمالی کعبه و رکن شامی که رکن غربی کعبه می‌باشد و این دو رکن. حجر اسماعیل را در برگرفته‌اند.

حجر اسماعیل: محل دفن بسیاری از انبیاء الهی از جمله حضرت اسماعیل

ص:۷۵

- محل زندگی هاجر و اسماعیل

- محل دفن هاجر و مادرش

مقام ابراهیم: قدمگاه حضرت ابراهیم می‌باشد.

- مقام ابراهیم، پله بالا بر ابراهیم، برای خواندن آیات مناسک حج است.

- خواندن نماز طواف باید پشت مقام باشد، چرا که ابراهیم، اول مبارز با شرک و مجاهد در راه توحید بود.

ناودان طلا: روایت است که امام باقر علیه السلام، موقع طواف وقتی به زیر ناودان رسیدی از خداوند طلب روزی حلال، نجات از آتش دوزخ و کم شدن شر فاسقین و شیاطین انسی و جنی و دخول در بهشت را بنمایید و جای استغفار و محل نزول رحمت خداست.

ملتزم: قسمتی از دیوار کعبه که حجر در یک سمت آن و باب کعبه در سمت دیگرش است.

- محل اجابت دعاست. هیچ بنده‌ای نیست که در آنجا خدا را بخواند و دعایش مستجاب نشود.

حطیم: نیم دایره حدفاصل حجرالاسود و مقام ابراهیم است.

- این مکان برای استجاب دعا و نفرین سفارش شده است.

- لعن مشرکین و ظالمان و ....

چاه زمزم: چشمه‌ای که در سرزمین خشک و برهوت عربستان زیرپای اسماعیل جاری گردید.

- چشمه‌ای که سبب آبادانی سرزمین عربستان گردید.

- چشمه‌ای که سبب جمع شدن تمامی مردم و کاروان‌ها

ص:۷۶

در مسیر شد.

- آبی که شفا بخش تمام امراض جسمی و روحی است.

- آبی است که مستحب است بعد از طواف و قبل از سعی از آن نوشید و به سر و صورت و سنیه خود پاشید تا مرهمی بر دردها و تزکیه‌ای بر نفس و روح انسان باشد.

- نوشیدن از زمزم و سیراب شدن از معرفت الهی است.

مسعی: محل سعی بین دو کوه صفا و مروه

- صفا در دامن کوه ابوقبیس و مروه در دامن کوه قیقعان قرار دارد.

- حدفاصل صفا و مروه ۴۰۰ متر که هاجر این مسیر را ۷ مرتبه برای یافتن آب برای اسماعیل طی نمود. حد فاصل مسعی ۴۰۰ متر، فاصله بین حرم امام حسین و حرم حضرت عباس (بین الحرمین) هم ۴۰۰ متر که عصر عاشورا حضرت زینب بین این قتیل سعی می‌نمود و بدنهای مبارک تکه تکه شده دو برادر را در هر سعی رؤیت می‌کرد. (تشبیه بین مسعی و بین الحرمین و وقایع عاشورا نوعی تنوع و جاذبه‌ای خاص برای زائران خواهد داشت.)

- سعی در صفا و مروه نیاز به طهارت ندارد. توضیح دادن این مسئله برای زائران دغدغه زائر را کمتر می‌کند.

ب- نکات دیگری که روحانیون باید مدنظر داشته باشند:

- آماده کردن زائران از جهت معنوی برای ورود به مسجدالحرام

- ابتدا زائران را به بام مسجدالحرام برده و قسمت‌های

ص:۷۷

مسجدالحرام را در آنجا توضیح داده و نشان دهند وبا آرامش پایین آمده و اعمال را آغاز نمایند.

- درخواست‌های معنوی از خداوند با رؤیت اولیه کعبه.

بدیهی است زائرانی که مشرف شده‌اند به محض ورود به مسجدالحرام از نظر روحی و معنوی در شرایط بسیار خوبی قرار داند که می‌شود از این زمینه حداکثر بهره‌برداری را نمود.

ج- توصیه به پرهیز از موارد ذیل در مسجدالحرام

- فشار آوردن به دیگران به منظور استلام حجرالاسود.

- نماز خواندن در مسیر طواف کنندگان.

- توصیه شود، زائرین محترم نمازهای مستحبی را در پشت مقام نخوانند تا زائران برای خواندن نماز واجب به مشقت و رنج نیفتند.

- پشت به کعبه نشستن.

- قران را زمین گذاشتن.

- تردد و حرکت از روی قرآن (پا را از میان قران برداشتن)

- کفش و قرآن را در یک دست گرفتن.

- با کاغذ و مهر و دستمال ... نماز خواندن.

- ترک مسجدالحرام در آستانه نماز جماعت.

- نماز فرادی خواندن به هنگام اقامه نماز جماعت.

- خواندن قرآن هنگام ایراد خطبه‌های نماز جمعه.

- صحبت کردن هنگام اذان و خطبه‌های نماز جمعه.

- فرستادن صلوات با صدای بلند.

ص:۷۸

- بهم زدن صفوف نماز جماعت و تردد از بین صفوف.

- ائمه را با صدای بلند خواندن.

روحـانیون بزرگوار کاروان‌هـا تا آنجایی که مقـدور است با تـذکرات سودمنـد خود زمینه عزت، اقتـدار، یکـدلی و اتحاد بین زائران ایرانی و کشورهای دیگر را برقرار نمایند.

بایـد اعتراف نمود، امروز نگاه بسیاری از مسـلمانان و زائران دنیا به مردم و زائران کشور ما می‌باشـد، بکوشـیم با پرهیز از زمینه‌های افتراق، الگوی نمونه برای دیگر زوار و حاجیان باشیم.

مسجد النّبی

حرم امن پیـامبر اکرم صـلی الله علیه و آله عظیم‌ترین منبع فیض، بزرگترین سـفیر الهی در میـان خلق، رحمـهٔ للعـالمین و مظهر اسـماء الهی.

- جایگاه زیارت پیامبر و مسـجدالنبی. پیامبر صـلی الله علیه و آله می‌فرماید: کسی که زیارت خانه خدا نماید و مرا زیارت نکند، من هم در قیامت توجهی به او نداشته و شفاعتش نمی‌نمایم.

- آداب زیارت شامل غسل، وضو، لباس پاکیزه و قلبی سرشار از عشق به خداوند، لبانی لبریز از ذکر خداوند و ...

توجه شود.

شناساندن اماکن موجود در مسجدالنبی

- روضه شریفه: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله: «ما بین بیتی و منبری

ص:۷۹

روضه من ریاض الجنهٔ»

- این روضه با علاماتی مشخص است و دارای ستونهایی است که پایین آن سفید است. ستونهای آن در حدود ۲۰ تا می‌باشد.

- منبر: این منبر در محل اصلی منبری که پیامبر برای وعظ و ارشاد بر روی آن می‌نشستند قرار دارد.

محراب: محراب در محلی ساخته شـده که پیامبر در همانجا نماز می‌گذاردنـد. محراب تهجّد در سـمت دیوار شـمالی ضـریح مطهر است که مکان برگزاری نماز شب پیامبر بوده است.

- خانه حضـرت زهرا علیها السـلام: در بخش شـمالی مرقد مطهر پیامبر صـلی الله علیه و آله خانه حضرت زهراست و بنا به نقل‌هایی، مرقد حضرت در خانه خویش است.

- سـتون توبه: سـتونی که ابولبـابه خود را به آن بست تـا مورد عفو خـدا قرار گیرد. و نسـیم رحمت الهی در این مکان به او وزیـد و بخشیده شد.

- استوانه السریر: مسند و جایگاه رسول اکرم صلی الله علیه و آله برای رفع مشکلات و محل اعتکاف رسول خدا بوده است.

استوانه المحرس: جایی که علی بن ابی طالب برای حراست و حفاظت پیامبر می‌ایستاد.

مقام جبرئیل: جبرئیل از آنجا بر پیامبر وارد می‌شد و درب ورودی خانه حضرت زهرا علیها السلام نیز بوده است.

استوانه الوفود:- مکانی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با سران قبایل

ص:۸۰

ملاقات داشتند، با آنان جهت آشنایی دین و یا مذاکرات سیاسی صحبت می کردند.

استوانه الحنانه: مکانی که قبل از ساختن منبر، پیامبر آنجا می‌ایستادند و به درخت خرمایی تکیه می کردند و خطبه می‌خواندند. زمانی که منبر ساخته شد و پیامبر بر روی منبر رفتند از آن تنه‌ی درخت ناله‌ای برخاست. لذا در آن مکان ستونی ساختند و پیامبر دستور دادند درخت را در همانجا دفن کردند.

استوانه القرعه (مهاجرین) (عایشه): محلی که پیامبر فرمودند اگر مردم این زمین را می‌شناختند برای نماز خواندن در آنجا میان خود قرعه می‌انداختند.

صفه: محل اجتماع مهاجرینی که جهت یاری پیامبر و دین اسلام، خانه و شغل و کاشانه خود را رها کرده و به مدنیه آمده بودند. آیه ۲۷۳ سوره مبارکه بقره شأن نزول این افراد است.

توصیه‌ها

موقع توضیح دادن قسمت‌های مسجدالنبی زائران گروه‌بندی شوند تا موجب ازدحام و اذیت و آزار زائران دیگر فراهم نشود.

- یک ساعت مانده به بستن درب‌های مسجدالنبی، بهترین زمان برای تشرف به همراه روحانی و معین جهت توضیح اماکن می‌باشد.

- کاروان‌هایی که معینه ندارند، روحانیون محترم

ص:۸۱

پوستر، بروشور، فیلم و ... از داخل مسجدالنبی تهیه کرده و به توضیح کامل و واضح‌تر مسجد بپردازند.

- مشخصات حرم پیامر صلی الله علیه و آله و درب خانه حضرت زهرا علیها السلام به طور کامل داده شود.

- رعایت آداب زیارت و حضور قلب کامل داشتن.

- توجه دادن به اینکه حیات و ممات پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیه السلام یکسان است، پس خود را در محضر پیامبر ببینند و آداب واقعی حضور در مقابل نبی اکرم صلی الله علیه و آله را داشته باشند.

- آماده کردن زائران برای انقلاب درونی، چرا که مسجدالنبی بهترین مکان برای پاک شدن و پذیرفتن توبه است.

- شناخت پیامبر و تأثیر آن در قبولی زیارت.

- امتناع از بوسیدن درب‌های حرم.

- امتناع از بلند صلوات فرستادن.

- ترک نکردن مسجد موقع اقامه نماز جماعت.

- عدم استفاده از مهر و چوب و کاغذ ... موقع نماز.

- اجتناب از پشت به حرم مطهر نشستن.

از آنجایی که غالب زائران برای اولین بار به زیارت پیامبر صلی الله علیه و آله مشرف می‌شوند فرصت خوبی است برای روحانیون محترم کاروان‌ها که عرفان زوار را به ساحت مقدس پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله زیاد نمایند. از مهم‌ترین موضوعاتی که در آن مکان می‌توان به آن اشاره نمود شفاعت می‌باشد.

از دید شیعه شفاعت چه معنایی دارد، چه کسانی شفاعت

ص:۸۲

کننده هستند، بیان آیات و روایات تأثیر خوبی برای زوار خواهد داشت. هم چنین برای زائران جوان دو یا سه شبهه از شبهات شفاعت و جواب آن بیان شود.

بقیع

توصیه‌ها

- حرم بودن بقیع و لزوم رعایت آداب حرم

- شناخت ائمه در بقیع (حضرت امام حسن مجتبی (ع)- امام زین العابدین (ع)- امام محمد باقر (ع)- امام جعفر صادق (ع).

خوب است روحانیون بزرگوار در کنار مباحث مربوط به شناخت ائمه بقیع در خصوص جایگاه امامت در نگاه شیعه، و مسائل پیرامون آن مطالبی را ارائه نمایند. و هم چنین در خصوص صحیفه سجادیه و ادعیه آن مطالبی برای زوار بیان گردد.

- شناخت سایر افرادی که در بقیع مدفونند (فاطمه بنت اسد- عباس عموی پیامبر- فرزندان و همسران پیامبر- عمه‌های پیامبر و ...)

- عنایت خاص حضرت رسول صلی الله علیه و آله به آرمیدگان در بقیع.

- روحانیون محترم اعلام نمایند که زائران از دخیل بستن به پنجره‌های قبرستان جداً خودداری کنند. هم چنین از برداشتن خاک بقیع پرهیز نمایند چرا که موجب وهن و

ص:۸۳

تمسخر شیعه می‌شود.

- از خواندن نماز در جلوی درب بقیع اجتناب کنند به زائران توضیح داده شود که می‌توانند نماز زیارات خود را در مسجدالنبی به جا آورند.

- از بوسیدن درب و شبکه‌های بقیع خودداری نمایند.

در خصوص بقیع روحانیون محترم کاروان‌ها خوب است به زائران تذکر دهند از خواندن زیارات و دعای توسل با صدای بلند اجتناب نمایند. بعضاً برادران مداح دیده شده موقع توسل با صدای بلند به ذکر مصیبت می‌پردازند که موجب عکس‌العمل مأمورین سعودی شده است. خوب است درباره‌ی فلسفه توسل به اهل بیت و معنی توسل مطالبی برای زائران جوان کاروان بیان شود.

بی تردید مدینه بهترین جا برای تشریح و توضیح این گونه موضوعات خواهد بود.

ص:۸۴

ص:۸۵

بخش هشتم: زائران

اشاره

توصیه‌های کلی

تهیه کتابی جامع و ساده شامل اعمال واجب حج، مستحبات و ... برای زائران.

- تماس چهره به چهره با زائران در اتاقهایشان و گوش کردن حرف‌های زائران و درد دلهایی که دارند. به دید بسیاری از شما روحانیون از راههای تبلیغ عملی «ارتباط مستقیم و چهره به چهره است» باید به سراغ زائرین برویم تا بتوانیم در تبلیغ دین موفق باشیم.

- ضمن اینکه مسائل شرعی را بطور جدی آموزش داده و پیگیری می‌کنید از شدت اضطراب و استرس زائران بکاهید.

- تاریخ جلسات و ساعت و ریز برنامه‌های عنوان شده در هر جلسه در جزوه‌ای چاپ شده و از همان ابتدا به زائران داده شود.

ص:۸۶

– ایجاد روحیه تعاون و همیاری بین زائران که نقش مهمی در پیشرفت کارها دارد، زائر باید توسط شما روحانی محترم توجیه شود که همه زائرین به یکدیگر نیاز دارند و باید به یکدیگر کمک کرد.

– شناسایی و تفکیک زائران تحصیل کرده جهت کمک به سایر زوّار.

– تفکیک زائران مسن و معذور از سایر زوار. در بخش انجام اعمال، ابتدا زائرین غیر معذور و جوان برده شوند و بعد از انجام اعمال آنها، معذورین و افراد بیمار و مسن به همراه کسانی که اعمالشان را انجام داده‌اند برده شوند!

– باید کوشید که مشکلات زائران برطرف شود و در مواردی که میسور نمی‌باشد لااقل با آنها باید اظهار همدردی نمود.

– تعیین همراه برای زائرین مسن و بیمار. زائران بیمار و مسن حتماً همراه داشته باشند تا دیگران به حرج نیفتند.

چه بسا یک زائر مسن که همراه ندارد مشکلات زیادی برای کاروان ایجاد می کند.

– یاد دادن برخی از کلمات و اصطلاحات موردنیاز عربی به زوّار از قبیل: اجلس، امش، تفضّل، کم ریال و ...

این اصطلاحات را مدیر می‌تواند با درخواست روحانی محترم کاروان در یک صفحه تایپ کرده و در اختیار زائران قرار دهد.

– استفاده از زائران توانمند (خطاط، زباندان و ...)

ص:۸۷

– تهیه لیستی از خصوصیات علمی، سنی، هنری و شغلی زائران تا عنداللزوم از وجود آن استفاده مطلوب شود.

– احترام یکسان به زائران گذاشتن و عدم تبعیض بین زائران.

– دلجویی از زائران مسن و بیمار.

– گذاشتن صندوق پیشنهادات، انتقادات و هر شب توسط روحانی و مدیر، سئوال‌ها و نظرها چک شود و پاسخ لازم در جلسات داده شود و یا در صورت لزوم در تابلو اعلانات نصب شود.

– همانطور که ملاحظه گردید این قسمت از توصیه‌ها از یک طرف به مدیر محترم ارتباط پیدا می‌کند و از طرف دیگر به روحانی محترم کاروان که می‌طلبد هر دو با هماهنگی با یکدیگر مشکلات بوجود آمده را برطرف نمایند. تجربه ثابت نموده است که هر چقدر این هماهنگی‌ها بیشتر باشد آثار موفقیت و رضایت زائران بیشتر خواهد بود.

زائران جوان و تحصیلکرده‌ها

باید اعتراف نمود که جوانان، جوانه‌های سبز و شکوفه‌های دلپذیر درخت زندگی و حیات انسانی‌اند.

بی‌تردید پویایی و تداوم حیات اجتماعی، سیاسی و دینی یک ملت مرهون ایثارگری‌ها و تکاپوی فکری و عملی و

ص:۸۸

تلاش نسل جوان می‌باشد. اهتمام نسبت به جوانان، جایگاه آنان، ویژگی‌های آنان، نیازهای شخصیت آنان موجبات توفیق بیشتر مسئولین اجرایی سازمان، بخصوص روحانیون محترم خواهد بود. راقم این سطور معتقد است اگر ما روحانیون بتوانیم با رویکردی تعاملی و فرآیندی، گرایش جوانان را در ایام حج به معارف و اسرار بیشتر نماییم، قدم بزرگ را در رشد و تعمیق باورهای دینی آنان برداشته‌ایم. باید لیستی از کتاب‌ها و جزوات اعتقادی در حوزه مسائل کلام اسلامی در دست داشته باشیم تا در صورت لزوم با معرفی کتاب، به آنان زمینه مطالعه بیشتر را در مسائل اعتقادی برای آنان فراهم نماییم. روش‌های دعوت ما برای نسل جوان باید بر اساس موعظه حسنه، حکمت و جدال احسن باشد. باید شور و شعور دینی آنان را با تذکر، انگیزش تفکر، زیاد نمود. باید هسته‌های دینی مخصوصی در ایام حج و حتی قبل و بعد از حج با این نسل برقرار نمود.

توصیه‌ها

- برقراری جلسات ویژه جوانان و تحصیل کرده‌ها
- طرح بحث‌های اعتقادی، سیاسی و تفسیری جهت پاسخ به سؤالات جوانان.
- آموزش مستحبات و خواستن از آنها برای انجام آن، چرا که از نیروی جوانی خود وشکر این نعمت باید استفاده خوبی بکنند.

ص:۸۹

- آموزش نماز شب و اصرار بر خواندن آن.

- آموزش نوافل و ...

- برگزاری مسابقات کتابخوانی و اهداء جوایز به برندگان.

- معرفی کتاب‌های عقیدتی مناسب.

- تشویق و ترغیب به ختم قرآن، ختم صلوات و ....

- ذکر مسائل اعتقادی غیر از حج، شامل فلسفه عبادات، خویشتن داری و حفظ تقوی، ترک گناه چشم، ساده زیستی، پرهیز از تجملات، پرهیز از غیبت و دروغ ...

و پاسخگویی به شبهات اعتقادی آنان.

- شناساندن فرقه ضاله وهابیت و آگاه نمودن آنان از تبلیغات مسموم این گروه.

زائران خانم

جلسات مخصوص خواهران زائر برگزار شود. اگر کارون معینه دارد بعهده ایشان و الّا خود روحانی حداقل چند جلسه برای خانم‌ها داشته باشد. در این جلسات می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود.

- توجه دادن به نقش زن در اجتماع و نقش زنان در صدر اسلام در خصوص مقام و منزلت حضرت زهرا علیها السلام، مریم، هاجر، فاطمه بنت اسد و ... توضیح داده شود، مثلًا می‌توان این گونه مطرح نمود که:

- بخاطر وجود یک زن و دلجویی او کعبه شکافت و

ص:۹۰

فاطمه بنت اسد وارد کعبه شد.

- آسیه و مریم برای پرستاری از فاطمه بنت اسد به درون کعبه راه یافتند.

- مریم اول زنی که از خردسالی مورد توجه و عنایت خدا بود و از اطعمه بهشتی ارتزاق یافت و از روح الهی باردارگشت.

- شناساندن زنان الگو و اسوه، چون حضرت زهرا علیها السلام پاره تن پیامبر صلی الله علیه و آله، اول مدافع ولایت، مادری نمونه در تربیت فرزند- حضرت آمنه، مادر گرامی پیامبر صلی الله علیه و آله- حضرت خدیجه علیها السلام همسر باوفای پیامبر، تنها یاور قرین تنهایی و دلتنگی پیامبر صلی الله علیه و آله- حضرت زینب علیها السلام پرچمدار قیام عاشورا- اشاره به نقش‌های تاریخی، سیاسی، اجتماعی و عبادی هر یک از زنان الگو- زنان صدر اسلام چون سمیه.

- توجه دادن خواهران زائر به مسئله حجاب که این امر به صیانت و شخصیت آنها می‌افزاید و بیان این نکته که خود عامل باشند و با زبانی لطیف و مهربان زائران دیگر را نیز به پوشش صحیح دعوت نمایند.

- ذکر فلسفه حجاب بطور آشکار و مستدّل در یکی دو جلسه.

- سفارش به خواهران زائر برای عدم استفاده از لوازم آرایشی در تمام طول سفر و عدم استفاده از لباس‌های نازک و بدن‌نما و لباس‌های تنگ و کوتاه.

ص:۹۱

- عدم استفاده از لباس احرام در زمان غیر احرام.

نگارنده معتقد است در این باره باید توصیه‌های جدی صورت گیرد، که بعد از اعمال، خانم‌ها با همان لباس عادی خود وارد مسجدالحرام ومسجدالنبی شوند و ضرورتی ندارد با لباس احرام در اجتماع حاضر شوند.

- حفظ سنگینی و وقار و متانت به هنگام خرید.

می‌طلبد مدیران و روحانیون محترم تذکر اکید به زائران درباره نحوه برخورد با فروشندگان بدهند.

- حتی المقدور به تنهایی خرید نروند یا همراه محرمی باشند و یا به صورت جمعی با زائران دیگر خرید کنند.

- به تنهایی سوار ماشین‌های عمومی نشوند (برای خرید و برای مشرف شدن به حرم) از وسیله‌های درب هتل استفاده نمایند.

- از شوخی در حرمین شریفین و در راه و به هنگام خرید بپرهیزند.

- از ابراز صمیمت و شوخی با عوامل خارجی هتل بشدّت بپرهیزند.

- استفاده از حجاب کامل (چادر) در تمام طول سفر، از زمان سوار شدن به هواپیما تا پایان سفر و به خصوص موقع بازگشت ضروری‌تر بنظر می‌رسد، چرا که کوله بار معنوی سفر خویش را پر نموده است.

- پشت قبرستان بقیع جزع و بی‌تابی نکردن، نماز نخواندن، لعنهای بلند به دشمنان دین نفرستادن. در

ص:۹۲

یادگیری احکام خاص خود نهایت جدیّت را داشته باشند.

- با معینه‌های کاروان و پزشک جهت رفع مشکلات پیش آمده حتماً هماهنگی داشته باشند.

- با جوراب نازک در سطح شهر (اماکن مقدسه و ...) تردد نکنند.

- موقع خرید از چانه زدن‌های بی‌رویه که باعث کسر شأن و وهن شیعه وایرانی می‌شوند پرهیز نمایند.

نگارنده معتقد است از جمله مسائلی که باید در جلسات خواهران بیان شود، مسائلی است که تحکیم جایگاه خانواده را به همراه دارد. باید برای بانوان محترمه گوشزد نمود، خانواده جایگاه مهر و محبت، پایگاه انس و مودت و کانون اصلی تکوین شخصیت آدمی است. در اسلام خانواده، هسته اصلی و بنیادی اجتماعات و ضامن سعادت فردی و اجتماعی بشری است و نقش عظیمی را در تکمیل فرهنگ انسانی و توسعه تمدن بشری ایفا می‌کند. باید بیان نمود که بنای رفیع خانواده مبتنی بر تدبیر و تقدیر، احسان و اکرام، حلم و تحلم، مواظبت و محافظت است. متأسفانه در دهکده جهانی و در عصر رنسانس به بعد شاهد رشد فرهنگ اومانیستی در جهان غرب می‌باشیم که این امر موجب شده است که مقام و منزلت زنان تا حدی زیادی در این نوع جوامع تنزل پیدا کند. ضمن آگاهی همسران و خواهران محترمه کاروان‌ها از شرایط جدید جهانی، بیان شود که همسران شایسته بال همدیگر

ص:۹۳

در پرواز به سوی ملکوت، غمخوار یکدیگر در سفر زندگی، و یاور در طاعت پروردگارند. پس بکوشند که با استفاه از برکات معنوی سفر حج زمینه‌های تعالی و معنوی همسران و فرزندان خود را بیش از پیش فراهم آورند.

اوقات فراغت زائرین

بایـد زائران در یابنـد که احیای قلوب و تطهیر نفوس در موانست الهی با قرآن و مداومت به فهم آیات قرآنی می‌باشد و در این میان وظیفه ما روحانیون معرفی ارزش محتوا، عظمت معانی و وجوه اعجاز معرفتی و معنوی قرآن به زائرین می‌باشد.

- سفارش و تأکید فراوان بر ختم قرآن وهدیه کردن به ائمه معصومین. چرا که قرآن گنجینه رازها و اسرار خداوی است، نامه و سخن معبود و معشوق با عاشق است.
- ذکر ثواب ختم قرآن در اماکن مقدسی چون مسجدالحرام و مسجدالنبی صلی الله علیه و آله.
- تشکیل جلسات گروهی برای ختم قرآن چه در هتل و چه مسجدالنبی و چه مسجدالحرام.
- تشکیل جلسه قرآن در مسجدالحرام هم سبب جذب مسلمانان دیگر و احترام به ایرانیان می‌شود و هم باعث ارتباط برقرار کردن با آنها و رفع شبهاتی که در مورد ایرانیان دارند می‌گردد.
- تهیه کارت و برگ قرآن (۶۰ برگ که روی هر کدام نیم

ص:۹۴

جزء از قرآن بـا ذکر سوره و آیه و صـفحه) و هر شب در مسـجدالحرام بین زائران کـاروان تقسـیم گردد و ظرف کمتر از نیم‌ساعت یک ختم قرآن جمعی صورت می گیرد. و همین کار در مسجدالنبی و در هتل هم انجام گیرد. کارت‌ها و برگ‌ها بعد از جلسه برای مرحله بعد جمع گردد.

- نویسـنده معتقـد است حضور روحـانیون بزرگوار کاروان‌ها در جلسات ختم قرآن و در صـفوف زائرین آثار بسـیار خوبی در میان زائرین ایجـاد می‌نمایـد. بایـد به گونه‌ای کارهـای مربوط به کـاروان را برنـامه‌ریزی نمود که به شـرکت روحانیون معظم در جلسات قرآنی خللی وارد نسازد.

دومین راه پر کردن فراغت زائرین ختم صلوات است.

ختم صلوات برای زائرین بی‌سواد هم که قادر به تلاوت قرآن و دعا نیستند بسیار مفید است.

- توجه دادن به ثواب صـلوات که خداونـد متعـال می‌فرمایـد: «ان اللّه و ملائکته، یصـلون علی النبی یا ایهاالـذین آمنوا صـلوا علیه و سلموا تسـلیما» خداوند و فرشتگان او بر پیامبر صلی الله علیه و آله درود می‌فرستند ای کسانی که ایمان آوردید، شما نیز بر حضرتش صلوات و درود بفرستید.

باید زائران را به ختم صلوات ترغیب نمود، استفاده از روایاتی که ذیلا اشاره می‌شود می‌تواند کمک کننده باشد:- پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله: هر کجا هستید بر من درود و صلوات بفرستید که صلوات شما به من خواهد رسید.

- پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله: بخیل‌ترین مردم کسی است که نام من

ص:۹۵

نزد او برده شود و صلوات برمن نفرستد.

امام صادق علیه السلام: هر کس بر محمد و آل وی ده صلوات هدیه کند خداوند و فرشتگان صد بار بر وی درود می‌فرستند و اگر کسی صد صلوات بفرستد، خدا و فرشتگان درگاهش هزار مربته بر او صلوات می‌فرستند.

- گوینـد، صلوات، با ذکر صلوات و با وقوف به مقام شامخ نبی اکرم صلی الله علیه و آله، پیامبر عظیم الشان را چراغ هدایت قرار داده و مسیر زنـدگی خویش را روشن می‌نمایـد و گناهان و اشتباهات قبل را مرتکب نشـده و همواره برای راهیابی به یک زندگی صحیح از وجود پیامبر مدد می‌جوید. پس زائران به ختم ۱۴۰۰۰ صلوات تشویق و ترغیب شوند.

می‌توان این عناوین را برای هدیه کردن صلوات‌ها در نظر گرفت:

- هزار صلوات تقدیم به حضرت محمد صلی الله علیه و آله.
- هزار صلوات تقدیم به حضرت علی علیه السلام.
- هزار صلوات تقدیم به صدیقه طاهره حضرت زهرا علیها السلام.
- هزار صلوات تقدیم به امامان معصوم از امام حسن تا امام عصر (عج) هر کدام ۱۰۰۰ مرتبه.
- هزار صلوات جهت تعجیل و سلامتی در ظهور حضرت مهدی (عج).
- هزار صلوات برای شادی روح امام خمینی (ره).

ص:۹۶

- هزار صلوات تقدیم به ارواح شهدای اسلامی از صدر اسلام تاکنون، بخصوص شهدای انقلاب وجنگ تحمیلی ایران.

- هزار صلوات برای سلامتی و طول عمر مقام معظم رهبری.

- هزار صلوات برای رفع مشکلات جوانان و حفظ آنان از شرور آخر الزمان و نقشه‌های دشمنان.

- هزار صلوات برای سلامتی خود و خانواده‌تان.

- هزار صلوات برای شفای عاجل بیماران بخصوص بیماران آشنا.

- هزار صلوات برای برآورده شدن حاجات و رفع گرفتاری‌های مسلمانان، بویژه کسانی که به شما التماس دعا گفته‌اند.

- هزار صلوات برای شادی روح اموات و درگذشتگان به خصوص ذوی الحقوق.

- هزار صلوات برای نابودی کفار و منافقین و پیروزی مسلمین در سراسر جهان.

سومین بخش از مسائلی که می‌توانـد اوقات فراغت زائران را پر بار و جهت دار کنـد دعاست: باید روحانیون، زائرین بیت اللّه الحرام را توجیه نمایند که ادعیه، انسان را از ظلمت‌ها بیرون می‌برد.

آداب دعا

۱- با طهارت و رو به قبله باشد.

ص:۹۷

۲- دستها را بالا آورد.

۳- با صدایی بین جهر و اخفا باشد.

۴- در نهایت تضرع و خضوع و خشیت باشد.

۵- به اجابت دعای خود اطمینان و یقین داشته باشد.

۶- در دعا و درخواست خود اصرار نماید.

۷- باتمام همت و اندیشه‌ی خود، رو به خدا آورد و از غیر او قطع امید کند، که این امر سبب اجابت دعاست.

۸- هنگام دعا گریه کند و دیگران را نیز شریک دعاهای خود کند.

- دعا سلاح مؤمن و وسیله قرب او به خداست.

- دعا همواه اشک و توبه و انابه بال‌های صعود مؤمن به عرش الهی است.

- تشویق زائران به خواندن ادعیه روز و زیارات روز.

- تشویق زائران به خواندن ادعیه صحیه سجادیه، به خصوص مناجات تائبین از مناجات خمس عشره و مناجات علی علیه السلام در مسجد کوفه.

- تشویق زائران به خواندن زیارت عاشورا، زیارت جامعه، دعای کمیل، ندبه و ...

- تشویق زائران به توجه در معانی اذکار و ادعیه.

ص:۹۸

ص:۹۹

بخش نهم: توصیه‌هایی پیرامون اعمال

اشاره

آنچه را که معمولًا زائرین بیشتر از روحانیون بزرگوار کاروان‌ها انتظار دارنـد همراهی کردن در اعمال می‌باشـد، به گونه‌ای که زائر احساس کند تمام اعمال خود را انجام داده است. نکته دیگر بر حذر داشـتن از اضطراب و دلهره می‌باشد. متأسفانه دلهره و اضطراب در بعضی از زائرین، چه بسا مانع انجام درست اعمال می‌شود که رفع این مشکل بر عهده روحانیون می‌باشد.

احرام

- احرام خانم‌ها از هتل با نذر باشد (خانم‌هایی که همسرانشان حضور ندارند یا دارند باید توجیه شوند)
- احرام آقایان در قسمت مرکزی و اصلی مسجد شجره باشد و لازم نمی‌باشد که روحانیون محترم زائرین را در مسجد بگردانند.

ص:۱۰۰

- بهترین زمان تأثیر گذاری معنوی در زائران، موقع احرام بستن و تلبیه گفتن است در مسجد شجره یا حجفه این فرصت را از دست ندهید.

- احرام عمره با احرام حج هیچ فرقی ندارد جز در نیّت و هر آنچه در احرام عمره مستحب و یا واجب است در احرام حج هم همان است.

- برای احرام حج مستحب است در مسجدالحرام و در حجر اسماعیل صورت گیرد.

- نیت موقع احرام بسیار اهمیت دارد از نیت تک تک زائران و تلبیه آنان مطمئن شوید.

- احتیاطاً ترجمه تلبیه را هنگام محرم شدن بیان کنید که زائران درک کنند که چه می‌خواهند انجام دهند.

طواف

- قبل از شروع طواف از زمان شستشوی اطراف بیت مطلع شوید تا در وسط طواف با مشکل مواجه نشوید.

- طواف واجب را در صبح بعد از نماز انجام دهید و از طواف در شب اجتناب شود.

- زائران برای طواف واجب تقسیم شوند به دو دسته کسانی که مرجعشان کل مسجدالحرام را مطاف می‌داند و کسانی که فقط بین مقام و کعبه را مطاف می‌دانند و هر دسته در مطاف خود حرکت کنند و دسته‌ی اول را در شلوغی مطاف بین کعبه و مقام برای طواف نیاورید. این عمل باعث

ص:۱۰۱

می‌شود که مشکلات طواف کمتر شود. ضرورتی ندارد زائری که مرجع او مطاف را کل مسجد الحرام می‌داند، طواف را بین مقام و کعبه انجام دهد.

- سالمندان و بیماران را به همراه کل کاروان برای طواف نیاورید. بعد از انجام اعمال همه، به زائران بیمار و سالمند برسید.

- قبل از شروع اعمال، جایی برای تجمع و برگشتن، معین شود تا زائران بعد از اعمال و خستگی زیاد گم نشوند.

- بعد از اتمام عمل، از درستی اعمال همه یقین حاصل نمایید.

- برای جلوگیری از شک در تعداد اشواط از نام ائمه مدد خواسته در شوط اول یا علی علیه السلام یا علی علیه السلام، دوم یا حسن علیه السلام یا حسن علیه السلام و ... همینطور شوط هفتم به یا باب الحوائج یاموسی بن جعفر علیه السلام ختم می‌شود.

- برای داخل شدن به مطاف به علت کمتر بودن ازدحام جمعیت، از طرف رکن حجرالاسود اقدام کنید یعنی نیم شوط قبل از محاذات حجرالاسود و این نیم شوط به نیت طواف نمی‌باشد.

- قبل از شروع طواف، احتمال جدا شدن از یکدیگر را به زائرین کاروان دهید و از بلد بودن نحوه عمل تک تک آنها اطمینان کسب کنید و بعد از طواف نماز را پشت مقام خوانده و قرار دسته جمعی را بگذارید.

- به بانوان تذکر داده شود که مقنعه شان محکم باشد و

ص:۱۰۲

آستین لباسشان کش دارد باشد تا آستین‌ها بالا نرود.

- انجام طواف‌های مستحبی به صورت دسته جمعی با خواندن دعای مشمول و مناجات علی علیه السلام در کوفه و ابوحمزه برای زائرین بسیار شیرین است.

- طواف عمره تمتع و حج عمره مفرده هیچ فرقی نمی‌کند، واجبات طواف در هر دو یکسان است.

- طهارت در طواف واجب است.

- زائران باید در طواف با اراده خود گام بردارند و خود را به سیل جمعیت نسپارند.

نماز طواف

- نماز پشت مقام باید خوانده شود. اگر بواسطه زیادی جمعیت نتواند پشت مقام بخواند در یکی از دو طرف آن نزدیک مقام بجا آورد.

- نماز طواف مستحب را در هر جای مسجدالحرام می‌توان خواند. فضا را برای نماز واجب دیگران تنگ نکنیم.

- از صحت حمد و سوره زائر اطمینان حاصل کنید.

- در تصحیح نماز زائر، فقط به حمد و سوره اکتفا نشود.

ذکر رکوع و سجود و تشهد و سلام نیز کنترل شود.

- در صورتی که به صحت نماز زائر شک دارید، خودش بخواند و نایب هم بگیردد. نایب‌ها از قبل معین شوند و حتماً نایب هم نماز را بخواند، بعد وارد عمل دیگر (سعی صفا و مروه) شود.

ص:۱۰۳

– حتماً نماز طواف بعد از طواف خونده شود و فاصله زمانی زیادی نیفتد بطوری که عرفاً بگویند بعداز طواف نخوانده است.

– حتماً نماز قبل از سعی باید خوانده شود.

سعی صفا و مروه

– قبل از انجام سعی از آب زمزم نوشیده و به سر و صورت و سینه خود بریزد و دعاهای لازم را بخواند.

– مشخص کردن محدوده‌ی بین صفا و مروه برای زائران– لازم نیست به بالای کوه صفا و مروه بروند و لازم نیست پای خود را به کوه بزنند.

– وقتی به سنگ فرش‌های مسطح در مسعی رسیدید آن دور تمام شده است.

– سعی از صفا شروع می‌شود و به مروه خاتمه می‌یابد.

– سعی در طبقه دوم چون بالاتر از دو کوه است، کفایت نمی‌کند.

– نشستن و استراحت کردن و رفع خستگی بر صفا و مروه و بین آنها جایز است. ولی باید توجه داشت اگر در بین سعی باشد از همانجا که قطع کرده باید ادامه دهد.

تقصیر

– تقصیر مکان معینی ندارد لذا در عمره تمتع و عمره مفرده می‌توان برای جلوگیری از ازدحام، روی کوه مروه

ص:۱۰۴

تفصیر انجام نداد بلکه قدری اینطرف‌تر اقدام کرد.

- تذکر به خانم‌ها که از بیرون آوردن مو در مقابل نامحرم پرهیز کنند.

- تقصیر زمان ندارد و لازم نیست فوری بعد از سعی انجام نشود.

- تذکر داده شود که تا تقصیر نکرده است محرمات احرام بر او حلال نمی‌شود.

- کسی که خودش تقصیر نکرده نمی‌تواند موی دیگری را بچیند.

- تراشیدن سر در عمره تمتع اشکال دارد.

- زمان تقصیر در حج بعد از قربانی است.

- حلق برای زنان کفایت نمی‌کند.

- حلق برای مردانی است که سفر اولشان باشد و برای زائرین در سفرهای بعدی مستحب است.

- بعد از آنکه در مسلخ، قربانی خانم‌ها انجام شد باید به آنها اطلاع داده شود که تقصیر نمایند (قدری از مو یا ناخن خود را بچینند)

- محل تقصیر یا حلق مناست.

- زمان حلق یا تقصیر تا روز سیزدهم ذی الحجه است اگرچه احتیاط انجام آن در همان روز عید است.

توصیه‌های کلی در ایام تشویق

- همراه داشتن کارت شناسایی در مشاعره مقدسه.

ص:۱۰۵

- عدم تردد بی جهت و عدم خروج از چادرها، بعلت مشابهت چادرها که امکان گم شدن زیاد می‌باشد.

- در منا بصورت گروهی برای رمی جمرات حرکت کنید و به چادرها بازگردید.

- چون حرکت‌ها معمولًا بصورت پیاده روی است از حمل بار اضافه (میوه و خوراکی و ..) پرهیز نمایید.

- هنگام غروب روز عرفه، وقتی همه چادرها یکباره جمع می‌شوند، شناخت موقعیت دشوار می‌شود در این موقع از محل خود دور نشوید.

- در صورت جدا افتادن از کاروان نهراسید با سایر کاروان‌های ایرانی به سمت خیمه‌ها بیایید و بعد توسط امدادگران به خیمه خود هدایت شوید.

- از نوشیدن آب شیرهای مخصوص شست و شو و وضو خودداری شود.

- برای حلق حتماً از تیغ‌های شخصی، استفاده کنید.

- پس از هر بار دستشویی، دست خود را با آب و صابون بشویید.

- رعایت افراد سالخورده و پیر را در مشاعر مقدسه بکنید.

- حفظ بهداشت میحط (از ریختن زباله و آشغالهای میوه و خوراکی در این اماکن جداً پرهیز نمایید) که بعضاً به این مورد توجهی نمی‌شود و آثار بسیار منفی و بدی در میان زوار ایجاد می‌نماید.

ص:۱۰۶

– از خوردن زیاد اجتناب کنید چرا که هم خواب آلودگی می‌آورد و سبب غفلت از عبادت و نماز و دعا می‌شود و هم بعلت کمبود دستشویی‌ها با مشکلات عدیده‌ای روبرو می‌شوید.

– در زمان حرکت به مشعر، آبی کافی به همراه داشته باشید.

– همواره برای تجدید وضو یک قوطی آب همراه داشته باشید تا در صورت چرت و خواب‌آلودگی نیاز به طی مسافت طولانی و شلوغ را نداشته باشید.

– از کفش‌های طبی و یا دمپایی برای این ایام استفاده نمایید.

– اگر عینکی هستید بند عینک را حتماً وصل نمایید تا اگر در اثر ازدحام عینک شما افتاد بروی بدن خودتان باشد و بتوانید مجدداً بزنید.

– حتماً چادرهای خود را علامت گذاری کنید.

عرفات

– وقوف در عرفات از ظهر روز نهم است لذا زمان حرکت طوری تنظیم شود که حجاج قبل از ظهر در عرفات باشند.

– رفتن در شب به طرف عرفات، مزایای استفاده از خنکی هوا، نبود مشکل استظلال، نگرانی به موقع نرسیدن را دارد.

ص:۱۰۷

- توصیه به زائران جهت همراه داشتن قرآن و مهر.

- تأکید به زائران که بهترین مکان برای آمرزش گناهان و توجه به حضرت حق و استغفار، عرفات است و این فرصت را مغتنم بشمارند.

- در وقوف عرفات بعلت نزدیک بودن چارها به یکدیگر، تدابیری اتخاذ شود تا هر ۲ یا ۳ کاروان برای جلوگیری از تداخل صوت با هم دعا بخوانند.

- مطلع شدن زائران از مشکلات و سختی‌های وقوف در عرفات و مشعر و منی.

- بهتر است تدابیری پیش‌بینی شود که بجای پتو از پتوهای خواب کم حجم، و قابل حمل، استفاده شود.

- تشویق زائران به شرکت در مراسم برائت از مشرکین.

- تشویق زائران به خواندن نماز عید در روز عید قربان.

- تشویق زائران به خواندن دعای عرفه.

- جمع کردن زائران هنگام ظهر برای نیت وقوف.

- برای چادرهای خانم‌ها حتماً حفاظ و پرده‌ای مطمئن لحاظ شود.

- برای دستشویی‌ها و وضوخانه‌ها نیز پرده نصب شود.

- از دادن دوغ و میوه سرد (خیار و ...) که باعث خواب آلودگی زائران می‌شود باید شدیداً پرهیز کرد.

- اتوبوسهای زائران خانم از عرفات به سمت منا باید مستقل از آقایان باشد.

ص:۱۰۸

مشعر

– حرکت دادن زائران از عرفات به مشعر طوری باشد که به موقع برسند.

– پیاده روی بطرف مشعر در جهت کاستن حجم ترافیک بسیار مؤثر است. (دورترین طریق‌ها هم بین ۶-/ ۴ کیلومتر است لذا ۶ کیلومتر پیاده روی برای جوانان و زائران سالم مشکلی نیست).

– برای بیماران و بانوان وقوف اضطراری مشعر حتماً لحاظ شود.

– مسیر پیاده روی عرفات به مشعر را روی نقشه مشخص کرده و در اختیار کاروان‌ها قرار دهند.

– وقوف چند دقیقه‌ای بانوان و بیماران در مشعر در شب عید و لذا چند دقیقه آنها را از ماشین پیاده کرده توضیحات لازم پیرامون مکان را به آنها بدهید تا آنها هم نسبت به این مکان آگاهی‌های لازم را درک کنند و سنگ‌های رمی را آنجا جمع کنند و خاطره خوبی برایشان بماند.

– حد مشعر از سوی منا تا ابتدای وادی محسراست که فاصله‌اش تا منا ۲۵۰ متر است. و آنطرف پل را هم شامل می‌شود. لذا برای جلوگیری از ترافیک و ازدحام می‌توان آن سمت پل را برای وقوف انتخاب کرد که هم خلوت‌تر است و هم برای حرکت صبح مناسب‌تر می‌باشد.

– اصل وقوف در مشعر از اذان صبح تا طلوع آفتاب است.

ص:۱۰۹

– گفتن ذکر و جمع کردن سنگ برای رمی جمره از مستحبات مشعر است.

– بهتر است در مشعر در محل‌هایی توقف کند که بعد از وقوف بتواند سریعاً از محل خارج و به سمت منا رود.

– برای جمع آوری سنگ از کوه بالا نروید و از دستکش‌های نایلونی استفاده کنید– از محل‌های تمیز سنگ جمع کنید.

– اندازه سنگ‌ها بزرگ نباشد تا موجب جراحت و آزار دیگران نشود.

اعمال منا در روز عید سه قسم است:

رمی جمره عقبه

قربانی کردن

حلق یا تقصیر

– بانوان همان شبانه که به سرزمین منا می‌رسند می‌توانند رمی روز عید را انجام دهند.

– بیماران و معذورین از رمی در روز عید، می‌توانند شبانه رمی جمره عقبه را انجام دهند.

– اولین کار واجب در منا در روز عید، رمی جمره عقبه است.

– از هفت سنگی که باید به ستون بخورد لازم نیست حتماً پشت سر هم باشد.

– آنقدر سنگ بزند که یقین کند ۷ تا خورده است.

– بیتوته کردن در منا فرصت خوبی است که روحانیون،

ص:۱۱۰

معین و معینه‌ها به اتفاق زائرین، مناجات و دعای گروهی و جمعی خوانده و به توبه و استغفار بپردازند.

– نیت بیتوته در شبهای ۱۱ و ۱۲ ذی الحجه بصورت جمعی صورت گیرد.

– وقت بیتوته از غروب آفتاب تا نیمه شب می‌باشد.

– خروج از منا در روز ۱۰ و ۱۱ مانعی ندارد، اما باید قبل از غروب برگردد.

– می‌توان اعمال مکه را روز ۱۱ و ۱۲ انجام داد.

– بهترین وقت برای انجام رمی جمره جذف روز دوازدهم، تا هنگام ظهر است چرا که اهل سنت بعدازظهر رمی می‌کنند.

– کوچ به منا می‌تواند بصورت پیاده باشد چرا که هم سریعتر می‌رسند و هم می‌توان با استفاده از بلندگو در بین راه به ذکر دعا و مناجات پرداخت که از خستگی پیاده روی هم می‌کاهد.

– در منا زائران تقسیم شوند، آنها که می‌خواهند شب دوازدهم برای انجام اعمال به مکه روند معیّن و با نظارت و سرپرستی کسی فرستاده شوند و آنهایی هم که می‌خواهند بعد از رمی جمره روز دوازدهم بروند معیّن گردند.

– شب عید فقط معذورین و زنان به منا روند و ابتدا پیرها و بیماران را به چادر برده و نایب برایشان بگیرید سپس با بقیه برای رمی جمره بروید.

– بازگشت از منی روز ۱۲ از تونل ملک خالد بصورت

ص:۱۱۱

پیاده روی بسیار آسان است.

- بانوان بدون عذر نمی‌توانند روز ۱۱ و ۱۲ را شبانه رمی جمره کنند. فقط شب عید را می‌توانند رمی شبانه انجام دهند.

- نظم و ترتیب و نظافت چادرها و محیط اطراف چادرها را به شدت رعایت کنید.

- برای ورود به چادرها حتماً از کیسه کفش استفاده کنید.

- زائران را با مسجد خیف که از مهم‌ترین مساجد در منطقه‌ی مناست آشنا کنید. در این مسجد هفتاد پیامبر نماز خوانده‌اند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله خطبه حجهٔالوداع را در آن مکان خوانده است و مدفن حضرت آدم است.

خواندن نماز در این مسجد بسیار فضیلت دارد.

- یکی دیگر از مسجدهای منا مسجد البیعه است، در جمره عقبه مکانی است که مسلمانان یثرب نخستین بار با پیامبر در مکه بیعت کردند.

- توجه داشته باشند که جمره عقبه، آخرین حد مناست و قبل از ظهر روز ۱۲ از مقابل آن نگذرند.

- از صحت تمامی اعمال زائران در ایام تشویق یقین حاصل نمایید.

قربانی

۱- اعزام فردی آگاه و خبره از کاروان به مسلخ جهت شناسایی شوند (غیر از فردی که وکالت برای قربانی دارد).

ص:۱۱۲

- وکیل می‌تواند قربانی معذورین و بانوان را که رمی شبانه کرده‌اند جلو بیندازند تا کارها به سهولت و بموقع انجام شود.

- ناظران ثابت در قربانگاه حضور داشته باشند، نظارت جدی بر ذبح و نوع گوسفند انجام شود. پرواضح است که گوسفند لاغر و معیوب کفایت از قربانی نمی‌کند.

- مسئولی که برای دریافت قربانی و تحویل کوپن به قربانگاه می‌رود، توجه داشته باشد که به ازای هر کوپن، یک گوسفند تحویل گیرد تا مشکلی بوجود نیاید.

- به ذابحین تذکر داده شود حتماً رو به قبله ذبح نمایند.

- قسمت ذابحین از سلاخین جدا شود تا به سرعت کار افزوده شود.

- کسی که حلق یا تقصیر نکرده و برای خودش هم ذبح نکرده می‌تواند برای دیگری ذبح کند.

- ذبح باچاقوی استیل کفایت از قربانی نمی‌کند. حتماً باید آهنی باشد.

- فرد نایبی که در قربانگاه حضور دارد و خود محرم است باید دقت کندکه لباسش با خون قربانی نجس نشود.

- به افراد نایب و ذابحین بعد از انجام کار کمک کنید تا پس از تطهیر کامل به چادر آیند و استراحت نمایند.

- برای قربانی حتماً نایب بگیرید خود شخصاً به قربانگاه وارد نشوید. ضرورتی ندارد که همه زائرین شخصاً به قربانگاه بروند.

ص:۱۱۳

اعمال مکه

پس از بـازگشت از منـا، اعمـال مکه که به ترتیب عبارت است از: طواف، نماز طواف، سـعی صـفا و مروه، طواف نساء، نماز طواف نساء است باید انجام شود.

- حاجی می‌تواند این اعمال را روز یازدهم، انجام دهد و مجدداً برای بیتوته و رمی جمرات روز یازدهم تا غروب به منا بازگردد.
- رعایت ترتیب اعمال مکه ضروری است.
- اعمال مکه تا آخر ذی حجه وقت دارد، بنابراین برای معـذورینی که نمی‌توانند در شـلوغی انجام دهند صبر کنند، پس از گذشـت چند روز که خلوت شده، اعمال را به جا آورند (البته برای کاروانهای مدینه قبل)
- کاروان‌های مدینه بعد، زائران را از استرس عدم بموقع انجام دادن اعمال، و نرسیدن به موقع کاروان جهت حرکت را پرهیز دارند.
- از صحت عمل تمام زائران و انجام تمام اعمال آنها یقین حاصل کنید.
- برای کاروان‌های مدینه بعد، بهترین زمان شب دوازدهم است که باید از منا حرکت کنند.

ص:۱۱۴

ص:۱۱۵

بخش دهم: وداع

الف- مسجدالحرام

ادب وداع بیت: زائران هنگام وداع حالت بسیار متفاوت نسبت به هنگام ورود به بیت الحرام داشته باشند و این تفاوت حال و وضع روحی را احساس کند که بزرگان و اولیای دین هم چنین بودند سپس طواف وداع نمایند:

طواف وداع: در هر دور به حجرالاسود و رکن یمانی که می‌رسد در صورت امکان استلام نماید وقتی به مستبحار می‌رسد مستحبات آن را انجام دهد و هر چه می‌خواهد دعا کند و حجر را استلام نموده و یک دست بر حج و دست دیگر به طرف درب کعبه گذاشته و حمد و ثنای الهی را انجام دهد و صلوات بر پیغمبر و آلش فرستد و دعای وداع را بخواند: اللهم صل علی محمدٍ عبدک و رسولک و ...

سپس از آب زمزم بنوشد و دعای «ائبون تائبون عابدون لرّبنا حامدون الی ربّنا متّصلون راغلون الی ربّنا راجعون ان شاءاللّه».

ص:۱۱۶

ب- مسجدالنبی

زائران با غسل زیارت و حالتی متنبه وارد حرم شریف شوند و زیارات مخصوصه بالای سر حضرت، رو به حجره شریفه و در بالای سر رو به قبله و کنار ستونی که سمت راست قبر شریف است، و دعایی که رو به قبر مطهر است بخواند و برای عاقبت بخیری خود و قبولی اعمال، دعا کرده و آرزوی سفر مجدد کند و برای پدر و مادر خویش دعا نمایند. و نماز توبه نیز در کنار ستون توبه خوانده و استغفار کرده و آمرزش تمام گناهان را بخواهند.

ج- بقیع

بر سر قبور ائمه اطهار علیهما السلام آید و بسیار دعا کند و از خداوند تبارک و تعالی بخواهد که آخرین عهد و زیارت او نباشد و طبق نظر شیخ طوسی و سید ابن طاوس این دعا حذف وداع بخواند: السلام علیک ائمهٔ الهدی و رحمهٔ اللّٰه و برکاته، استود عکم اللّٰه و اقْرَءُ علیکم السلام، امنّا باللّٰه و بالرّسول و بما جئتمُ به وللتُم علیه اللهم فاکتبنا مع الشّاهدین.
قابل ذکر است که روحانیون محترم قبل از وداع با سخنانی پیرامون توبه، انابه و استغفار زمینه‌های بازگشت و تحول درونی زائران را فراهم آورند تا زائران در آخرین زیارت و آخرین طواف دست پر بازگردند و انبان معنوی سفرشان مملو از توشه گردد. انشاءللّٰه

ص:۱۱۷

ره آورد سفر حج

رسول اکرم (ص) فرمودند: علامت قبولی حج آن است که انسان بعد از بازگشت از مکه دست از گناهان قبلی خود بردارد.

– سعی کند که اعمال خود را با گناهان از بین مبرید که حفظ عمل از انجام عمل به مراتب سخت‌تر است.

به زائران خود بگوئیم حال که سالک راه حقیقت شدید، بعد از انجام اعمال و زیارت رسول اللّه، حضرت زهرا علیها السلام و امامان بقیع وظیفه دارید برای دیگران الگو باشید و آنان را به سوی خدا دعوت کنید. بگوئیم که شما با خداوند پیمان بستید بر وفای به عهد و پیمانی که با خدا بستی استقامت ورزیده و تا روز قیامت به آنان ملتزم باشید.

اگر سفرتان این ره‌آورد را در پی داشت در بردانده آثار زیاد اخروی می‌باشد که ذیلًا به بعضی از آنها اشاره می‌شود:

۱– راهیابی به بهشت: امام باقر علیه السلام فرمودند: هر کس به قصد زیارت رسول خدا صلی الله علیه و آله حرکت نمود و زیارتش کند بهشت از آن اوست. (۱)۲– بهره‌مندی از شفاعت پیامبر: رسول اکرم صلی الله علیه و آله خطاب به امام حسین علیه السلام فرمودند: فرزندم هر کس که در حیات و یا پس از مرگ، مرا زیارت کند یا آن که پدر و برادر و تو را

۱– اصول کافی، ج ۴، ص ۵۴۸.

ص:۱۱۸

زیارت کنـد این حق را بر من خواهـد یافت که روز قیامت دیدارش کنم و از گناهان رهایش سازم. (۱)۳- همسایگی با پیامبر صلی الله علیه و آله در قیامت: پیامبر اکرم صـلی الله علیه و آله فرمودند: کسی که مرا در حیات یا پس از مرگم زیارت کند روز قیامت در کنار من و همسایه من خواهم بود.

۱- من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۵۷۷، حدیث ۳۱۵۹.

ص:۱۱۹

فهرست منابع

۱- قرآن.

۲- نهج البلاغه.

۳- حج، محسن قرائتی، تهران، نشر مرکز فرهنگی در سرایی از قرآن، ع ۷۷.

۴- صهبای حج، جوادی آملی، قم، نشر اسرا.

۵- حدیث ولایت، مجموعه رهنمودهای مقام معظم رهبری، نشر مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، ۷۶.

۶- همراه با زائران خانه خدا، محمدتقی رهبری، تهران، نشر مشعر، ۸۱.

۷- رهنمودهای حضرت اما خمینی به روحانیون کاروان‌ها، نشر حوزه نمایندگی ولی فقیه در حج، بی‌تا.

۸- تبلیغ دین از منظر دین، حمید نگارش، قم، نشر زمزم، هدایت، ۸۳.

۹- تفسیر نور الثقلین، عروسی حویزی، نشر موسسهٔ التاریخ العربی، بیروت، ۱۴۲۲ ق.

۱۰- تفسیر مجمع البیان، علامه طبرسی، تهران، نشر

درباره مرکز

بسم الله الرحمن الرحیم

جاهِدُوا بِأَمْوالِکُمْ وَ أَنْفُسِکُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه

ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...

د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...

ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۵۳-۶۰۹۰به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹